

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

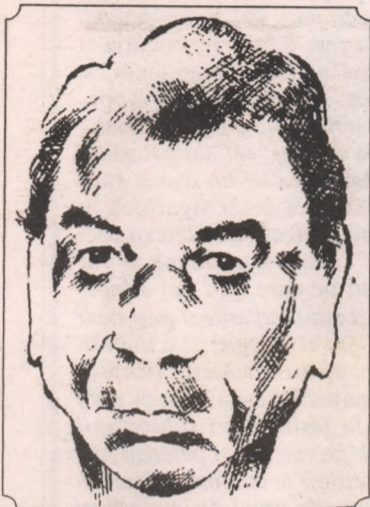
Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

7-13 februarie 1996
(Anul XXIX)

5

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Scrisori inedite de la HORIA STAMATU

(pag. 8-9)

Gheorghe Grigurcu:

Preambul la Cronica literară

(pag. 5)

Un manifest postmodernist

(pag. 3-4)

Cezar Baltag - de la profan la sacru

(pag. 10)

Suspecti de exceptie

(pag. 11)

Altoirea cuponului

(pag. 2)

Un alt început

"CRITICA, fie și amară, numai să fie dreaptă, este un element neapărat al susținerii și propășirii noastre, și cu orice jertfe și în mijlocul a oricâtor ruine, trebuie împlinit semnul adevărului", scria Titu Maiorescu în *Directia nouă*. Aceste memorabile cuvinte au fost reluate de către dl. Cassian Maria Spiridon în editorialul intitulat *Un alt început*, care deschide noua serie a *Convorbirilor literare* de la Iași. Cu Emil Brumar, Nichita Danilov, Nicolae Ionel, Emil Iordache și Nicolae Panaite în echipă, dl. Spiridon, care este redactorul șef, are toate șansele de a face o bună publicație culturală. Am citat pasajul maioreescian din editorial fiindcă mi s-a părut semnificativ atașamentul redactorilor față de ideea de critică. "Sîntem convinși - precizează de altfel dl. Spiridon - că o revistă în care prioritară va fi critica [...] va fi benefică, de va susține adevărul". Nu pur și simplu de numărul paginilor de critică literară e vorba (și ele sînt multe și bune în cel dintîi număr, din ianuarie 1996, al revistei), ci de un anumit spirit, pe care Maiorescu l-a introdus în cultura și în civilizația românească. "Propășirea noastră", cum scria mentorul "Junimii", atîrnă de spiritul critic. Nici o societate nu se poate dezvolta în absența lui. Nici aceea de la sfîrșitul veacului trecut, cînd se puneau bazele României moderne, nici aceea de astăzi, în tranziție către democrația liberală, după patru decenii de obscurantism ideologic. Nu se putea un mai promițător cuvînt de început decît acela așezat acum, din nou, în fruntea mereu tinerei reviste ieșene.

Nu stă în intenția mea să fac ceea ce se cheamă o revistă a revistei. Doar cîteva semnalări, pornind de la întîiul număr. Aș remarca, înainte de orice, nivelul colaborărilor. Cam tot ce are astăzi mai valoros lașul literar e prezent în pagini. Și, desigur, nu numai lașul. Recunosc, printre semnatari, scriitori și critici de toate vîrstele, publiciști, universitari, poeți, artiști și alții. Mi-ar fi plăcut să-i văd și pe Alexandru Dobrescu, Corneliu Ștefanache (redactorul șef al revistei într-una din cele mai brave epoci ale sale), Al. Călinescu și alți cîțiva. Pe întîia pagină stau alături Eminescu, Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi. Era greu ca o revistă numită *Convorbiri literare* și care apare la Iași să nu se afle sub semnul lui Eminescu. Dar nu tradiționalismul veșted pare să caracterizeze noua serie. Din contra, o viguroasă modernitate. Serialul d-lui Val Condurache despre necesitatea "revizuirilor" va fi, cu siguranță, un punct forte. Ca și cronicile literare (pe genuri) semnate de Adrian Alui Gheorghe, Constantin Dram și Cristian Livescu. Polemice, incitante, articolele d-nei Elvira Sorohan și ale d-nilor Florin Faifer și Emil Iordache. Trecutul apropiat devine obiect de istorie literară. Și e normal să devină. Paginile de poezie sînt superbe: Matei Vișniec (pe care, mai ales după 1989, mulți îl socotesc doar dramaturg) și Liviu Ioan Stoiciu, iată o alegere pe care orice revistă cu spirit critic ar invidia-o. Iertat să fiu de către acei colaboratori pe care nu-i pomenesc, din lipsa spațiului!

România literară urează succes noii serii a revistei ieșene pe calea - dificilă! - a spiritului critic.

CONTRAFORT*de Mircea Mihăilescu*

Altoirea cuponului

CĂ de șase ani trăim într-o perfectă farsă politică și socială, nu mai e nevoie s-o demonstrăm. Că tot ceea ce s-a străduit să ne prezinte echipa iliesciană nu e decât un spectacol al cinismului pur, ține, iarăși, de domeniul evidenței. Precum antemergătorii lor direcți, conducătorii de azi ai României lucrează cu două unități de măsură: una pentru ei, una pentru prostime. Un recent amănunt, rămas nesancționat de nimeni, e picătura care a umplut paharul.

Vedem cu toții ce tevdură face partidul de guvernământ în legătură cu "accelerarea" privatizării. Lăsând de-o parte mai mult decât discutabilul concept, viteza de melc de pînă acum și felul în care înțelege P.D.S.R.-ul să-l aplice, zilele trecute am mai avut o dovadă a imensului cinism al puterii. Va să zică, de un an și ceva, echipa vătăroioasă ne bombardează cu grija ei nețărmită de a-l îmbogăți pe român. Cum? Prin magicele cupoane de privatizare. După ce s-au cheltuit miliarde cu popularizarea, cu tipărirea și răspîndirea faimoaselor petice de hîrtie, rezultatul a fost aproape nul. Dovadă că românul nu e chiar atât de prost precît l-ar vrea cei care i s-au cățărât, ca lipitorje, în spinare.

Ce rezultă de aici? Un singur lucru: că populația nu mai dă nici doi bani pe minciunile pe care, zi după zi, cu o nesimțire incomensurabilă, Iliescu și ai săi le zvîrlu, ca pe niște ciozvrîrte, unei populații la care indiferența a ajuns a doua natură. Cît de în serios se iau înșiși oamenii puterii, s-a văzut din plin. Iată dovada supremă. În ceasul la paisprezecelea, însuși marele maestru al învîrtelilor politice, Adrian Năstase, a hotărît să-și depună cuponul. Repet, în luna ianuarie, după ce toate termenele stabilite de guvernanți fuseseră depășite. Ce dovadă mai dorim că totul nu e decât o imensă bătaie de joc?

Dacă, mai mult într-o doară, cu o cronică lipsă de convingere, Parlamentul nu ar fi decis extinderea datei de depunere, ar fi existat riscul ca tocmai unul dintre arhitecții marii cuponiade să fi rămas pe dinafară! Bineînțeles, o astfel de interpretare e un simplu banc. În realitate, ea ne arată un lucru infinit mai grav: și anume, cît de mult cred potențaii de azi în propriile fantasmе. Gestul rubicondului domn Năstase are, desigur, un cert caracter publicitar: iată, domnilor, urmați exemplul marelui om, care și-a găsit timp, după ce v-a hăituit pe voi din urmă, ca pe niște caraghioși, să-și depună el însuși cuponul! Urmați-i exemplul!

Ușor de zis. Nu știu cîți dintre cetățenii României sînt astăzi capabili

să urmeze exemplele - multiple - date de către Adrian Năstase. Nu știu cîți cetățeni au, în primul rînd, biografia politică a actualului președinte al Camerei Deputaților. Nu știu cîți dintre ei au cinismul și lipsa de măsură a celui care nu se mai deplasează nicăieri fără o imensă suită. Nu știu cîți dintre ei au abilitatea de a cădea mereu în picioare, așa cum o face fosta figură de prim-plan a asociației de relații internaționale din vremurile de tristă amintire ale ceaușismului.

Cu toate acestea, cetățeanul îl poate urma pe dl. Năstase într-o singură acțiune. Anume, în disprețul similar pentru această nouă cacialma a puterii. Bărbat nu prost, dl. Năstase știe exact cît face petecul de hîrtie pe care, cu aleasă generozitate, ni l-au împărțit mesagerii prim-ministrului Văcăroiu. Din acest punct de vedere, liderul pedeserist se comportă asemenea oricărui cetățean. Adică, asemenea omului de rînd, dl. Năstase s-a prins că tot ce emană dinspre Văcăroiu, via Cotroceni, și invers, e pură apă de ploaie.

Problema e că, prin ceea ce face zi de zi, dl. Năstase e el însuși un fel de Iliescu altoit pe Văcăroiu. Și atunci, unde e logica comportamentului său politic? Cînd minte Adrian Năstase? Atunci cînd ne invită, demagogic, să ne "privatizăm" (știind la perfecție că în România n-a mai rămas nimic de Doamne-ajută de privatizat)? Sau atunci cînd, deși ne-a tras în piept, invitîndu-ne să ne înghesuim, ore în șir, pe la ghișee imunde, pe la funcționari prost crescuți, el n-a făcut decât să-și mai ridă o dată de noi.

Nu numai prin efectele, dar și prin consecințele sale, cuponiada seamănă izbitor cu vechile trucuri securiste care nu-și propuneau decît să-l poarte pe cetățean mereu pe drumuri. De la sinistrul obicei de a te prezenta, la fiecare început de an, cu mașina de scris la miliție, pînă la obligația de a declara *organelor* cu cine te-ai întîlnit și ce ai vorbit, totul e parte din același scenariu al prostirii populației. Pusă mereu să alerge după ținte false (nu voi pricepe în veci cum bucata mea de hîrtie, valorînd mai puțin decît cerneala cu care a fost tipărită, se va transforma într-un combustibil miraculos care va pune în mișcare mormanele de fiare vechi pe care Văcăroiu vrea să ni le vîre acum pe gît, și să ne atîrne, simultan, tot acolo, și plăcuța cu titlul de proprietari), populația va avea mai puțin timp și energie să se gîndească la potlogăriile Puterii. Pentru că la astfel de lucruri are cine să se gîndească. De pildă, domnul Adrian Năstase abilul diplomat de la A.D.I.R.I.

POST-RESTANT*de Constanța Buzea*

ACEST semn, atît de mult întîrziat, pe care vi-l las aici, sufletul meu adică, mai mult decît mulțumit de poemele dv., îl resimt, totuși, ca pe o nedreptate pe care v-aș face-o, fără ca neapărat acest nume comun să corespundă cîtuși de puțin intenției mele. Poezii fără cusur, poezii pe gustul meu, odihnitoare ca psalmii, ca respirația, ca pulsul stelelor în cer. Ați putea fi fericit pentru ora de liniște și eleganță ce lucrează în cel care, citindu-vă din întîmplare, acum sau altădată, cîndva, oricînd, se regăsește pe sine. Lîngă bucuria pe care mi-o exprim simt și o dificultate, pentru că se pare că mai ușor ne găsim cuvintele atunci cînd aproapele este un novice. Dar nu e cazul dv. Ies din impas impresionată de aceste versuri pe care le-ați scris și care îmi traduc starea prin care iarăși trec: *întotdeauna alții, altundeva/ cu jocul lor/ îmbrîncind, făcîndu-și loc./ cu jocul lor/ găsind în repetare/ o savoare oarbă, cu repetarea chemînd oboseala/ cu oboseala/ odihnindu-se-n tristețe./ cu tristețea/ colorînd golul// - amară polifonie/ sau lanț ulcerînd/ glezha prezentului - (Verigi).* Vine un moment în care trăiești nu bucuria ci disperarea anonimului, deloc indiferent la ce se întîmplă ca un lucru de preț pierdut în iarba înaltă, în depărtarea fără capăt, în pămîntul care acoperă totul, în indiferența vinovată: *cineva, la adăpostul/ unui odios anonim, / răsfoiește tratatul despre viteză// între coșterile de fier/ tu, alergătorul// cineva răsfoiește/ cumplitul tratat/ și face din răsufierea ta/ un foșnet stins de file. (xxx).* Nici nu trebuie să sper, sunt mai mult decît sigură că în ultimele opt luni ați adăugat la sumarul unei cărți perfecte alte cîteva zeci de poeme care, lîngă acestea, 26 la număr, vor desăvîrși un întreg și vor încheia primul poeziei dv. cerc: *există un țărîm/ pe care nu-l vei atinge/ niciodată. // poți doar să-l visezi/ și, uneori,/ să îi simți adierile// poți doar să descrii/ pînza umflată a corabiei/ ce plutește spre el (Elegie).* Ați topit în poezie experiența unui Robinson sublim, preocupat de mărțea fiecărui lucru în singurătate, dincolo de chinul de a nu putea înnebuni și nici a vă putea autodistringe: *o amănare, ca un cumul de lășități/ ori subterfugii grațioase/ sapă tunele în porii/ chipului inflexibil/ pe care nu ai puterea/ să-l privești, întreg.// mână în mână/ cu eufemismul terorii/ te cufunzi în fântîna unui detaliu/ și îți străbați absența// sătul, în fine, de greul disimulărilor/ îmbraci totul în arca unui surăs./ cât mai aproape/ de dinții atoatemăcinători. (Periplu).* Vă rezerv, în continuare, spațiul acestei rubrici știind că nu asta este și soluția ideală, aceea pe care o meritați, dar singura posibilă în acest moment cînd, încercînd să aleg, să păstrez, să arăt ce-mi place cel mai mult, constat că sporesc, fără să vreau, nedreptatea de care aminteam la început. Căci încă nu am transcris, constat, textul cel mai frumos. El poate fi acesta? Sau cel următor? Iată-l: *el nu preamărește zăpada./ el nu se închină/ apei în eugenie// pentru alții, altundeva/ un frig utilitar/ mijlocește/ frivolitățile candorii// el nu preamărește zăpada/ el pune/ litere albe, reci/ lîngă/ litere albe, reci// câmpia tăcerii lui/ - epura unei albe chilii - (Cealaltă iarnă).* Și iată-l: *"...fără pași, fără glas, / te strecoari în crîng./ îndepărtezi, cu visătoare râvnă/ timpul frunzei./ timpul florii./ timpul fructului./ ca să te poți regăsi/ într-un negru și umed/ osuar de tristețe..."// intruziune și abolire/ și jocul suprem continuă/ pe plaja infinită/ unde fiecare fir de nisip/ poate fi un anotimp/ și fiecare reflex/ o frunză./ o floare./ un fruct (Cealaltă toamnă).* În fine: *acum, nu face decît să privească totul/ cu ochii mari, într-o tăcere/ căreia nimic nu-i scapă/ și doar ochii sunt, acum./ singura parte vie/ a uriașului, pâl_păitorului ei trup/ ce se sfârșește într-un viitor incert/ prin gura rostind jelanii/ pe care nici o ureche nu mai e/ să le-audă...* Aș vrea să vă asigur că aș fi fost fericită să fi scris eu acest poem plin de o nobilă umilitate mîntuitoare: *aceeași și aceeași nemulțumire/ te ghemuiește lîngă zid/ și te face să auzi o vorbire/ în impasibila cadență a valurilor/ sfărîmîndu-se de cealaltă parte// aceeași și aceeași nemulțumire/ distinge în fojgăiala/ bucăților de timp ce se descuamează/ posibile cuvinte mîntuitoare. (Ovidiu Zanca-Nicolae, Baia Mare).*

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Un manifest postmodernist

EVOLUȚIA prozei române postmoderne și efortul unor comentatori de a reevalua literatura ultimelor decenii ar fi trebuit să impună o schimbare fundamentală de mentalitate critică, după 1989: funcțiile și actualitatea prozei șaptezeciste și optzeciste s-ar fi convenit chestionate, raportul dintre autori și perioade rediscutat, iar viitorul romanului anticipat cu mai mult curaj, în spiritul noii sensibilități pe care numai cei privați de televiziune, cinematograful și computerul o pot ignora. În realitate, lucrurile stau altfel; între intransigența canonică a conservatorilor și permisivitatea exagerată a anti-canoniceilor nu există nuanțe, în plină glorie, postmodernismului i se proclamă criza și i se anunță moartea, iar literatura, cu puține excepții, este aproximată cu aceleași instrumente critice ale impresionismului strămoșesc.

Este inacceptabil ca, sub presiunea unei astfel de metode, etalonul prozei românești actuale să fie declarat o carte publicată... acum patru decenii. A raporta romanul nostru de astăzi la *Moromeții I*, pentru a-i stabili acestuia superioritatea zdrobitoare, e la fel de ridicol ca a-i compara pe Anton Holban cu Ion Creangă sau pe Eliade cu Slavici, pentru a demonstra "insuficiențele" literaturii interbelice în raport cu predecesora ei clasică. De fapt, nu poezia sau proza "involuează" într-o serie istorică patronată de statuile glorioase ale trecutului și amenințată de caricaturile viitorului decadent, ci mentalitatea critică rămâne atașată unor prejudecăți confortabile pe care, de cele mai multe ori, publicul le abandonează înaintea ei.

Neadekvarea discursului analitic la mersul literaturii și stabilirea unor tablouri axiologice care ignoră apartenența autorilor la perioade, curente și sensibilități diferite reprezintă, într-o evaluare minimală, simptome ale inerției critice; într-o evaluare maximală, ele reflectă incapacitatea majorității comentatorilor de a face istorie literară. Să ne mai întrebăm cum ar fi arătat *Istoria...* lui Călinescu, dacă ortodoxii "Momentului 1926" ar fi fost judecați după criteriile aplicate avangardiștilor "Momentului 1928", iar romancierii interbelici proustieni ar fi fost alăturați idiliștilor provinciali ai sfârșitului de secol 19? Probabil ca *Istoria...* lui Iorga din 1934, unde capitolele și autorii sînt distribuite după umorile ideologice ale istoricului literar: *Noua predicatie de realitate. Împrăștierea puterilor tinereții sau Lupta cu modernismul*. De altfel, sub alibiuri mai mult sau mai puțin convingătoare (cum ar fi: absența romanelor, absența capodoperelor, pulverizarea epicului, inapetența publicului pentru noua literatură ș.a.), critica și istoria literară de azi poartă adesea o "luptă" voalată cu postmodernismul. Opacitatea critică și inexistența unor metode satisfăcătoare de istorie literară constituie obstacole severe în drumul postmodernismului autohton spre validare estetică; lor li se adaugă o serie de prejudecăți ce deformează pe termen lung înțelegerea fenomenului.

Între ele, cea mai acută se dovedește prejudecata *modelului unic*, întărită inconștient de reflexele politice ale vechiului sistem piramidal de tip paternalist. Indiferent că este vorba de poezie sau proză, autoritatea *modelului unic* se extinde strivitor asupra potențialilor candidați la gloria literară și nu încetează decât în clipa când "aspirantul" a dispărut din competiție, consolidînd prestigiul inert al *modelului*, sau atunci cînd un model este înlocuit cu altul, mai potrivit bronzișării canonice. De-a lungul istoriei, în rolul Părintelui omnipotent (dirijat, cu sau fără voia lui, din culisele criticii literare) cel mai bine s-a simțit scriitorul-instituție, autor al unei opere monumentale destinate să parcurgă rapid treptele sanctificării. A fost cazul lui Heliade-Rădulescu (pînă în perioada "furioasă" a exilului) și Alecsandri, în secolul 19; este cazul lui Marin Preda și Nichita Stănescu, în zilele noastre.

Neajunsul acestei prejudecăți stă în faptul că ea alimentează un discurs critic pe cît de inoportun, pe atît de confuz: persuaziunea se obține prin minimalizarea "aspirantului", care, la urma-urmei, ar putea fi contestat și fără invocarea oraculară a *modelului*. Nicolae Iliescu și George Cușnarencu n-ar fi ne semnificativi prozastici (cred exponenții teoriei *modelului unic*) pentru că textele lor, în interiorul convenției postmoderne, sînt rău articulate, ci pentru că, prin comparație cu Marin Preda, ar fi lipsiți de anvergură! Iar mecanismele persuasiunii critice prin *ricoșeu* funcționează și în cazul altor autori optzeciști.

O a doua prejudecată semnificativă apare ca o consecință a celei dintîi: prejudecata *modelului în dispersie*. Ea relativizează într-afît criteriile axiologice, încît percepția diacronică își pierde în întregime utilitatea, iar sincronia devine un principiu liniar. Toți prozatorii optzeciști, spun susținătorii *modelului dispersiv*, ar fi la fel de importanți - și s-ar constitui în propriul lor model - pentru simplul fapt că aparțin postmodernismului, iar literatura lor ar trebui înțeleasă ca un

conglomerat supra-textual *Desantist* sau de tip *OULIPO* (a se vedea proiectatul roman comun *Autobuzul de Însurăței*, conceput înainte de 1989 și rămas în manuscris). Chiar dacă o asemenea perspectivă pare mai elastică decît prima, dezechilibrul rezultă tocmai din prea largă permisivitate critică: ierarhiile sînt sacrificate indulgent pe altarul partizanatului teoretic, iar autorii sînt încolonați sub drapelul triumfător al curentului.

Cu unele nuanțe, prejudecata *modelului unic* se regăsește în ancheta *Dilemei* (nr. 145/1995) pe tema *Iară n-avem roman?*, unde, într-o proporție îngrijorătoare, critici, istorici literari și prozatori își manifestă vehement simpatia față de modernismul interbelic și șaptezecist, opuse unui postmodernism prozastic încă neconvîngător. Se vorbește, în general, de Rebreanu, Camil Petrescu și Hortensia Papadat-Bengescu, se deplînge absența din librării a unui Buzura, Bălăiță și Toiu, ba chiar se afirmă că romanele lui Buzura, Breban, D. R. Popescu și Ivasiuc ar fi "extraordinare", "năucitoare" și că ar fi provocat, prin caracterul lor tranșant politic, "adevărate cutremure de conștiință".

Să fim serioși! Adevăratele cutremure de conștiință nu aveau cum să fie provocate de niște cărți infirme, ce rosteau adevărul numai pe jumătate și al căror eșec a și fost semnalat de critica literară odată cu apariția prozei optzeciste. Cu toată valoarea ei contextuală, stilistica eschivei practicate de romancierii șaptezeciști e imposibil de acceptat ca argument documentar: actualitatea ei pălește în fața ororilor pe care memorialistica de detenție sau proza protestatară gen Paul Goma le dezvăluie astăzi. De altfel, caracterul evazionist al romanului politic șaptezecist reiese mai ales din maniera incompletă în care acesta trata realitatea comunistă - eludînd sistematic prezentul și ocupîndu-se în schimb (coincident cu linia oficială) de "greșelile trecutului".

Pe de altă parte, în era ciberneticii nu se mai poate face literatură ca acum douăzeci de ani, cu doctori care își analizează neîmplinirile sufletului în fraze aluzive, cu mitocani care se îmbată de trupul femeilor iubite pe cîte șase sute de pagini, cu luptători pentru dreptate socială care se ascund sub nume simbolice în ținuturi parabolice sau cu activiști omenoși, care țin discursuri progresiste din două în două capitole. Ce impact mai poate avea asupra cititorului postmodern, care obține simultaneitatea printr-un simplu *zapping* pe tastatura telecomenzii, un roman care începe într-un hambar și se încheie într-o șură? Cine mai pierde timpul citind fel de fel de tragedii shakespeariene strămutate în gospodăriile dintr-un sat obscur, cînd mijloacele multi-

media îi oferă experiența virtuală a celor mai sofisticate decoruri? Desigur, dacă ne propunem să readucem realismul magic la viață în epoca post-industrială a computerelor, orice e posibil, inclusiv reabilitarea unui pășunism primitiv cu iz fantastic și grandios, în care personaje cu fotă, ie și țundră să discute în grajd despre Dumnezeu și la ședința de partid despre Iubitul Conducător.

În același timp, nu se mai poate scrie literatură nici ca acum zece ani: micile drame cotidiene ale optzecistului nu mai interesează pe nimeni, cum nu mai interesează nici tribulațiile sale textuale textuant într-o textură a textului care ar scoate din sărite pînă și pe cel mai entuziast fan postmodern. Cine își propune să transforme romanul într-un joc de cuvinte încruciate etalat pe format broșură (pentru că, de regulă, prozatorul optzecist își pierde suflul după o sută de pagini și se satură de scris) poate obține succesul optînd de la bun început pentru formula extrem de răspîndită a integramei.

De altfel, principalul argument comparatist al nostalgicilor *modelului unic* (întruchipat în proza de Marin Preda, al cărui nume revine obsesiv în ancheta

Dilemei, ca alternativă la "eșecurile" postmodernilor) rămîne incapacitatea romancierilor optzeciști de a-și cointeresa cititorii printr-o intrigă vie și problematizări grave. Numai că, așa inabil cum procedează, textualiștii optzeciști impun o convenție narativă inedită - o intuise doar Odobescu, la 1874 -, ce trebuie judecată în litera ei. Or, o evaluare a textualismului postmodern în propriile sale coordonate arată astăzi trei lucruri: unu, că el împinge romanul autohton spre un alt tip de narațiune, substanțial diferit de cele anterioare (textul meta-narativ, fragmentar, asumat ludic, ironic și auto-ironic); doi, că, în limitele convenției pe care singur o presupune, acest tip de scriitură eșuează în manierism și ajunge să stimuleze dorința criticii de a reciti romanele șaptezeciste cu muncitori și propagandiști dostoevskieni, dar și cu o epică directă și "solidă"; trei, că, după ce a forțat o schimbare radicală de sensibilitate estetică, textualismul optzecist trebuie să lase locul noii sensibilități și literaturii ce o reflectă.

Deși se revendică parțial din textualismul scriptic optzecist, *noua sensibilitate* exclude orice revigorare a acestuia. Ea se manifestă printr-un *textualism mediatic* ce reunește, în tabloul virtual al romanului postmodern, sinesteziile simboliste, onirismul suprarealist și fantasmalele *Pop-Art*. *Textualismul mediatic* folosește în proză mijloacele artei cibernetice (imagerie virtuală, simulări tri-dimensionale, ilustrație fractală, jocuri inter-active, compresie digitală etc. uneori prin intermediul unei colaborări directe cu computerul, ca în cazul prozei electronice *E-fiction*), pentru a recompenza universul într-o totalizare vizuală hipnotică. Postmodernismul mediatic are capacitatea de a relansa romanul autohton, printr-o sincronizare cu sensibilitatea și tehnica lui Pynchon, Barth, Rushdie sau Kundera. El va abandona problematica rurală și metafizica grădinii de zarzavaturi, va pune la punct elucubrațiile semidocte ale modernismului citadin și va împinge textualismul scriptic - tematizat exasperant în ultimul deceniu - spre clandestinitate. În fine, *textualismul mediatic* va reabilita lectura participativă, transformîndu-și cititorii în eroi ai călătoriilor virtuale. (O analiză completă a mecanismelor și efectelor prozei mediactice va apărea în primul număr pe 1996 al revistei *Euresis. Cahiers roumains d'études littéraires*, dedicat postmodernismului.)

Ion Manolescu

-continuarea în pag. 4-

MIC DICȚIONAR

de Mihail Zamfir

Bunăstare

INVENTIVA societate liberal-capitalistă pare a fi descoperit, în sfîrșit, remediul contra socialismului, comunismului, anarhismului, maoismului, integrismului și tuturor «ismelor» *eiusdem farinae*. Acest remediu nu reprezintă o nouă filozofie sau o nouă ideologie, ci o inovație infinit mai benignă: e vorba de bunăstare. Nu de bunăstarea «materială și spirituală» din discursurile ceaușiste, ci de bunăstarea reală.

Cu pragmatismul ce-i este propriu - pe cît de odios, pe atît de eficient - burghezia reduce astăzi la neant doctrine, filozofii și sisteme ideologice. Ea a identificat în bunăstare mijlocul sigur de anestezieră a conștiinței revoluționare și a contestației.

Rezultatele? Se pot contempla cu ochiul liber, de vreo treizeci de ani încoace, nu numai în Statele Unite, Canada ori Europa Occidentală, ci și în tot mai multe și mai îndepărtate țări, de la Noua Zeelandă sau Africa de Sud, la Brazilia și Argentina. Aici, muncitorul, funcționarul ori specialistul au timpul de lucru contabilizat la minut: li se stoarce toată energia zilnică, picătură cu picătură. În schimb, cînd pleacă de la slujbă, ei se urcă în propria mașină, care-i așteaptă în parkingul întreprinderii, și ajung rapid acasă; pătrund într-un interior comod, chiar luxos după normele românești de astăzi; își beau în liniște whisky-ul; mănîncă suculent și abundent; se instalează pe fotoliu, în fața aparatului

t.v. color, la care adevărurile necesare li se servesc gata digerate; și se culcă devreme, pentru a se putea trezi a doua zi de dimineață.

În chingile acestui program, cui să-i mai ardă de activitate revoluționară? Cine să se mai ducă la ședințe nocturne de partid? Cine să mai aibă energia să protesteze? Pentru că și vacanțele sînt bine gîndite, după aceeași schemă a bunăstării. În cele trei săptămîni anuale de libertate, salariatul este încurajat să zboare departe, în Africa ori în Insulele Atlanticului, în țări cu soare veșnic și plaje nesfîrșite: liniște și uitare garantate, la prețuri extrem de convenabile. Pentru trei săptămîni, ești și tu capitalist în vacanță! Căci la întoarcere...

De fapt, cu fiecare friptură în sînge mîncată acasă, cu fiecare pahar de whisky sorbit încet, pe fotoliu, și cu fiecare zi de vacanță în Antile, mesajul comunismului sună tot mai slab pentru muncitorul occidental. Atît de slab, încît dispăre complet.

Ca ideolog, te poate indigna, fără îndoială, această victorie ieftină și extrem de cenușie a mentalității *terre-à-terre*. Dar, ca psiholog, nu poți să nu recunoști genialitatea unei soluții care se bazează, în fond, pe profunda cunoaștere a omului - a omului dintotdeauna.

Stelian Turlea, *Iubire interzisă*, București, Ed. Intact, 1995, 96 p., preț neprecizat.

STELIAN Turlea, unul dintre cei mai buni comentatori de politică externă de noi, exemplu de profesionalitate într-o presă dominată încă de amatorism, este și un prozator valoros. Deși nu confundă literatura cu gazetăria, scriitorul a învățat totuși ceva de la ziarist și anume să se exprime direct și operativ. Din cărțile sale lipsește acea veșnică filosofare cu care ne agasează atâția prozatori contemporani.

S-a scris prea puțin despre primul roman al lui Stelian Turlea, *Pavană în peisaj marin*, apărut în 1988 la Editura Cartea Românească. În paginile lui autorul descrie lumea "celor mari" așa cum se înfățișează unor adolescenți aflați în vacanță la mare, fără știrea părinților. Asemenea cunoscutului personaj al lui Stendhal, Fabrizio del Dongo, care, rătăcit pe un câmp de luptă, nu înțelege nimic din logica războiului și înregistrează doar secvențe disparate, fără legătură între ele, eroii lui Stelian Turlea contemplă, consternați, agitația oamenilor maturi, la fel de misterioasă și inaccesibilă pentru ei ca un complot. Remarcabilă este în acest context relatarea tentativei eșuate a adolescenților de a participa la un spectacol al cenaclului lui Adrian Păunescu (numele lui Adrian Păunescu nu este menționat, dar în mod evident la el se referă autorul). Spectacolul respectiv rămâne pentru ei un fel de miraj, în timp ce în prim-plan se situează, strivitor de reali, impresarii și paznicii care nu-i lasă să intre în spațiul magic.

Să sperăm că noului roman al lui Stelian Turlea, *Iubire interzisă*, i se va da mai multă atenție, chiar dacă a apărut în condiții grafice precare, care fac volumul confundabil cu o broșură despre protecția muncii. Romanul cuprinde o tulburătoare poveste de

CRONICA LITERARĂ

de
Alex.
Ștefănescu

Romane

dragoste, consumată în ultimii ani ai dictaturii comuniste. I s-ar fi potrivit și titlul *Dragostea în vreme de ciumă*. Protagonistii sunt Petru Sala, cercetător științific la un institut-fantomă, unde se fac "sinteze" pentru un ministru niciodată vizibil, și Maria, traducătoare la același institut. Cu douăzeci de ani în urmă cei doi au fost colegi de facultate, dar atunci au ratat prilejul de a trăi o mare dragoste. O trăiesc abia acum, când nu mai sunt risipitori, când știu să prețuiască o rație de pasiune intensă smulsă cu greu vieții.

Petru Sala și Maria se întâlnesc pe ascuns, în locuința celui dintâi, care ani la rând a trăit singur, înconjurat de cărți. Aici nu pătrunde, deocamdată, nimic din urătenia vieții "de afară". Îndrăgostiții se consacră unul altuia, explorându-și reciproc trupurile și comunicând fără prea multe cuvinte (autorul este un expert în imaginarea unor dialoguri sobre și totuși încărcate de electricitatea dragostei). Treptat, însă, bărbatul și femeia decad din condiția de "Adam și Eva" și capătă o nedorită identitate socială. Petru Sala are un șef care îl cheamă de câteva ori la el și îi sugerează să renunțe la legătura lui clandestină sau să se împace cu ideea transferului în alt oraș. Maria are, în afară de un copil de paisprezece ani, un soț tiranic și cinic, care îi cere să opteze definitiv pentru Petru Sala și să-i lase lui copilul. La un moment dat, soțul înșelat discută personal cu Petru Sala, într-un mod din care reiese că vrea să controleze totul, inclusiv adulterul soției sale. O dragoste trăită în condiții dictate de propriul său rival, aceasta este tot ce îi mai oferă viața lui Petru Sala. La rândul ei, Maria nu are curajul să-și schimbe soarta și se întoarce, cu un automatism de victimă, la călăul ei.

Romanul poate fi considerat un love-story est-european. Dragostea este învinsă tot de cancer, însă de un cancer al societății, generalizat. Stelian Turlea conduce simplu și subtil istorisirea, alternând persoana a treia cu persoana întâi (în cazul acesta naratorul este Petru Sala). Cum se

vede întreaga poveste de dragoste din perspectiva Mariei nu vom afla niciodată, iar această omisiune face femeia "enigmatică", în tradiția prozei românești.

PETRE BARBU a debutat în 1993 cu volumul de proză scurtă *Tricoul portocaliu fără număr de concurs* (publicat de Editura Cartea Românească). Anterior, mai publicase proză scurtă în diverse reviste, pe parcursul unui întreg deceniu, astfel încât, dacă n-ar fi locuit la Galați și ar fi luat parte, mai activ, la viața literară din București sau din alt centru cultural ar fi fost enumerat, azi, printre "textualiști". Un observator atent ar fi remarcat însă și existența unei deosebiri de fond: Petre Barbu are mai multă căldură sufletească decât practicanții ingineriei textuale. Tehnicile narrative cele mai ingenioase - de care se folosește de altfel cu dezinvoltură - sunt pentru el altceva decât un arsenal etalat la eterna paradă a modei literare și anume un mijloc de a reprezenta exact și convingător dramatismul unei vieți fără orizont.

Romanul *Dumnezeu binecuvântează America*, scris la persoana întâi, din perspectiva unui tânăr care locuiește împreună cu părinții și frații lui într-un bloc sordid, este cronică unei asemenea vieți. Un portret foarte expresiv i se face tatălui, muncitor la șantierul naval și lucrător cu ziua, în timpul liber, la o fermă agricolă de stat, de unde se întoarce de fiecare dată victorios cu patru-cinci roșii pentru salată. Ne aflăm în anii de după căderea lui Ceaușescu, dar personajul se poartă încă dur și mândru de sărăcia lui, ca un "exponent al clasei muncitoare". Vorbește sumar și dezarticulat, nu se spală, își bate soția și le amintește mereu copiilor că datorită lui au ce mânca.

Ca și în familia lui Ilie Moromete, în această familie muncitorească există un "spion" și anume mezinul, care urmărește atent tot ce se întâmplă, pentru a povesti cândva lumii întregi, ca scriitor, fapte condamnate,

Petre Barbu, *Dumnezeu binecuvântează America*, București, Ed. Nemira, 1995, 160 p., 4000 lei.

altfel, la uitare. Personajul-narator înregistrează conștiincios până și felurile de mâncare gătite de mama lui, modul cum sora lui trânteste ușa, vizitele făcute familiei de o vecină indiscretă. Un adevărat eveniment îl constituie apariția unei scurgeri de apă în tavan, a cărei cauză nu poate fi detectată. Treptat, se configurează un mod de viață dezolant, de o meschinărie insuportabilă. Prizonierii acestui mod de viață au reacții diferite. Cei în vârstă sunt resemnați, dar cei tineri doresc nebunește să evadeze și se lovesc - la figurat vorbind - cu capul de zid, fără nici o șansă.

În acest moment intervine talentul lui Petre Barbu, care deschide personajelor - și romanului - o perspectivă neașteptată. Este vorba de fuga prizonierilor în America, fugă imaginată, visată sau, cine știe, chiar realizată, deși nu există nici o dovadă clară în acest sens.

America însăși nu are consistența unei realități geografice, ci este o ficțiune hibridă, un kitsch mirific, compus din imagini văzute la televizor, zvonuri și dorințe obscure. Primul pleacă fratele mai mare, Marius, dar niciodată nu se știe dacă a plecat cu adevărat sau s-a dus doar la București și îi minte pe cei de acasă, trimițându-le "salutări de peste ocean". Incursiuni în America face în felul lui și personajul-narator, visând cu ochii deschiși că ajunge cel mai mare tenismen al lumii, plin de dolari, sau că fratele lui, Marius, avansat la gradul de general în armata americană, se întoarce în România, pentru a-i lua pe toți ai săi în marea țară adoptivă.

O scenă memorabilă - și vis frumos, și coșmar - este aceea a plecării întregii familii spre Statele Unite, cu un avion care zboară, fantasmagoric, prin adâncurile mării. Această evadare onirică se soldează cu moartea - reală, prin înec - a Luizei, sora personajului-narator.

Desființarea oricărei granițe între vis și realitate, departe de a fi fascinantă, ca în romanele lui Fowles, sau amuzantă, ca actele de bravadă pe care și le imaginează Billy Mincinosul, reprezintă o dereglare gravă a sufletului personajelor, o formă de agonie. Deși scris cu detașare și chiar cu umor (autorul excelând, printre altele, în parodierea limbii de lemn), romanul *Dumnezeu binecuvântează America* este un răscolitor requiem pentru tot ceea ce ar fi putut să fie frumos - și n-a fost - în viața noastră.

Un manifest postmodernist

-urmare din pag. 3-

În momentul de față, trei prozatori români au talentul și mijloacele de a practica *textualismul mediatic* în romane post-moderne cu miză, și ei vin din medii foarte diferite. Mircea Cărtărescu (ale cărui intenții mediatică puteau fi identificate, în fază embrionară, încă din *Nostalgia* și *Travesti*) elaborează un roman-total, *Orbitor*, din care a publicat fragmente în *România literară* și *Cotidianul* și care, în spiritul celui mai rafinat post-modernism mediatic, jonglează cu imageria virtuală tot atât de ușor ca Stanley Ipkiss, alias *The Mask*, cu fizionomia sa verzulie. Este neîndoielnic că, în momentul apariției, romanul lui Cărtărescu va obliga critica literară să-și schimbe lentilele fumurii cu unele transparente și, renunțând la ifosele elitiste, să analizeze cu alte instrumente noua literatură ce i se oferă.

Al doilea autor creditabil, Sebastian A. Corn, a lăsat să se înțeleagă într-o serie de articole și proze din *Jurnalul SF* că este adeptul necondiționat al literaturii mediatică de inspirație *fantasy* și *cyberpunk*. În proza medicului Sebastian A. Corn, care a

debutat cu romanul *2484 Quirinal Ave.* (Nemira, 1996), întimplările se desfășoară în spații hiper-reale atât de fascinante încât lectura echivalează cu o explorare perfectă a aceluși viitor pe care noi, bieții balcanici cu nostalgii interbelice, îl întrezărim în cinematografia virtuală gen *Total Recall*, în video-clipurile codate ale postului *MTV*, în muzica de operă cu ilustrație video-cibernetice (*L'Opéra imaginaire*) sau pe ecranul unui 286 de împrumut, în cotloanele jocului *Wolf*.

Cel de-al treilea autor rămâne necunoscută acestui manifest și a anului literar 1996, iar alegerea lui se va face dintr-un grup de prozatori tineri, susceptibili de a schimba fața romanului postmodern. Oricum și oricine ar fi, el va trebui să țină cont de cel puțin un adevăr: atât romancierul șaptezecist, cât și cel optzecist care încă mai exersează, perseverent în ratare, un textualism scriptic de seminar *Tel-Quel*-ist se dovedesc la fel de anacronici astăzi. A scrie ca ei înseamnă a îngropa definitiv romanul românesc într-un provincialism cu pretenții.

Cuvînt despre cronica literară

pe a cursei lungi, găzduite, de astă dată, de către *România literară*, a înscris câteva reflecții.

Sîntem cu toții de acord: cronica reprezintă o formă de recepție, în primă instanță, a producției scriitorilor. Să recunoaștem însă că nu există o obligativitate a criticilor ce vor urma de a ține cont de opiniile pionierilor, recepția creației rămînînd, teoretic, o operație genuină, chiar dacă, practic, ea este amprentată de comentariile anterioare. Recepțiile pot fi de gradul doi, trei, de gradul n. Prima instanță e însă inalienabilă. Ea este realizată de cronica literară (forma sa elementară: recenzie), care are o funcție de, vorba lui Perpessicius, "registratură". Așadar un loc unde se întocmesc acte cu caracter obiectiv. Acte care certifică existența. Oricît, pentru unii, cronica e o cloacă a subiectivismului împardonabil și a efemerului scandalos, ea alcătuiește un mecanism al trecerii de la prezent la viitor, de la contemporaneitate la istorie. O clepsidră, care, din cînd în cînd, e răsturnată și anume cu ocazia reeditărilor, cînd sînt reluate scrierile mai vechi, pentru a li se determina gradul de actualitate. Neîndoios, cronica vedește o colaborare cu istoria literară, căreia îi oferă materie semipreparată. Îi iese în întîmpinare și astfel participă ea însăși la procesul evolutiv al conștiinței de sine a literaturii. Chiar sub strașnicele dioptrii ale antiimpresionismului celui mai sever, credem că o atare însușire nu i-ar putea fi refuzată.

Ceea ce nu vrea să spună, Doamne, că mult detestată speță, de spaima persecutorilor săi, metodologi și teoreticieni abstrai la pătrat dacă nu la cub, și-ar ascunde fața personală, fața subiectului care o cultivă. Cronicarul, *id est* criticul aplicat în chip imediat asupra literaturii, propune, aidoma romancierului, un epos în cuprinsul căruia se caută și se exprimă pe sine. El are atîtea chipuri, atîtea accepții existențial-estetice, cîți sînt autorii comentați. Să îndrăznim a-i acorda criticului încrederea pe care Roland Barthes o acorda autorului epic: "Precum copilul care, vorbind despre el, își rostește propriul prenume, astfel romancierul se desemnează pe sine însuși printr-o infinitate de eroi la persoana a treia". Concepție care, ne dăm seama, cu tot citatul ce o susține, din celebrul structuralist, are, pentru unele urechi, un sunet "demodat". Dar nu e la mijloc o preconcepție pozitivă, un soi de bigotism raționalist care ne face a ne îndoi mai mult de trupurile decît de

veșmintele noastre? O jenă mai mult ori mai puțin deplasată de a vorbi despre literatură în fața literaturii? Avem toate motivele a crede că acest val de austeritate, care, în Occident se pare că a cedat considerabil, se va retrage și la noi. Cronicarul literar are dreptul, el în primul rînd, la "arta de-a se bucura de cărți", așa cum se rostea unul din maestrii francezi ai lui E. Lovinescu. De-a le aborda în prospețimea lor matinală, de-a le "tăia paginile", reflectîndu-se în oglinzile lor neîncercate, actualizîndu-și, prin mijlocirea lor, virtualitățile creatoare. În mediul neformat, în care judecățile repetate nu au alcătuit încă structuri ce riscă a degenera într-un rol pur convențional, de opacifiere, cronicarul beneficiază de șansa de a-și exercita gustul, de a-și exprima emoția, de a-și alcătui analiza în voce. De-a asculta nestîfnenit vocile operelor care, ele, îl vor conduce la metodele cele mai potrivite examinării și sancționării lor, în afara înrobitorilor calapoade culturale, a soluțiilor unei iluzorii științe...

O chestiune spinoasă: autoritatea. N-o putem considera realizîndu-se decît la întîlnirea a doi factori decisivi pentru destinul criticului, înzestrarea și corectitudinea morală. Dacă înzestrarea sensibilă, "talentul", așa de jucăuș și pitoresc adesea la meridianul nostru, încît ar putea fi sugerat de imaginea lăutarului înclinat, sub unghiul unei interesate amabilități, către auzul clientului aflat în toane bune și gata a-și deschide portmoneul, pot fi sesizate de la început, caracterul se constată pe parcurs. Nu e o premisă, ci un rezultat. E o identitate a criticului esențializată, o tărie de-a rămîne el însuși, atît de dureros distilată, încît dobîndește înfățișări ascetice, abstracte. Dacă talentul nativ e o promisiune, o apertură, o perspectivă, probitatea reprezintă criteriul valorificării acestuia. Suprema virtute a criticului. Și, ca orice virtute, e suspectată, răstălmăcită, atacată. Spre surpriza cititorilor, nu-i vom pomeni acum pe contemporanii noștri care ne-au contrariat și mîhnit, ci ne vom referi la cîteva spirite înalte, care, ocazional, au dat glas unor resentimente față de exercițiul critic, fatalmente polemic, fatalmente, pentru unii, dezagreabil. Scria, la un moment dat, Alain: "Cu marii autori nu discutăm, le sîntem recunoscători pentru ceea ce ne dau". Ca și cum maxima binefacere ce s-ar revărsa peste creștele comentatorilor de literatură ar fi o morală de tip sclavagist ori feudal, ca și cum autoritatea umană a creatorului ar căpăta dimensiuni demiurgice, iar chipul său, zugrăvit pe catapetasma lumilor, n-ar pretinde decît adorația fără grai, prosternarea în pulbere. Dintr-o atare propoziție n-ar putea izvorî oare toate misticismele reducioniste, toate idolatriile inchizitoriale? Iar Camus, atît de lucidul Camus, nota, într-o, de bunăseamă, clipă de iritare: "trei ani să faci o carte, cinci rînduri ca s-o ridiculizezi, plus citatele false". Dacă am

izola și am lua în serios o asemenea opinie, unde am ajunge? Nu la echivalarea criticii cu lenea, cu invidia, cu parazitismul, cu reaua voință? Cu "teribilul avantaj de-a nu avea nimic de făcut" (*hélas*, Rivarol)? Cu o "proastă ocupație" (*hélas*, Diderot)? Dar am mai ajunge la o concluzie, și anume că operele autorilor menționați n-ar fi avut o îndreptățire spirituală, așa critice, tensionate, în răspăr cum sînt, sau că... pur și simplu n-ar fi fost cu puțință! Chiar contestat, înghiontit, calomniat, spiritul critic își ia revanșa. Desigur că Paradisul era lipsit de comentarii, cum bine observa Cioran, însă drumul real pe care-l urmăm, nu doar spre Infern sau Purgatoriu, ci și spre eventuala redobîndire a mirificului tărîm inițial, nu s-ar mai putea dispensa de comentarii.

Nu o dată, cronicii literare i se aduc obiecții privitoare la statutul ei excesiv "literar", la "impresionismul" sau la "eseismul" ei, deveniți termeni de ocară, la faptul că face uz de metafore (ca și cum ai reproșa unui tenor că are o voce frumoasă ori unei balerine că are grație). Ni-e teamă că, dincolo de asemenea muștrări cu cheag doctrinar, se ascunde altceva. Pe de o parte o incompatibilitate tipologică, nu doar de formație și concepție, ci și de dotare, de vocație, de orientare așa-zicînd naturală, uneori către cîmpul literar ca atare, alte dăți către unul teoretic, exterior literaturii. Se întîmplă ca al doilea tip să aibă limite și dificultăți de a percepe și "gusta" creația și, în consecință, să se străduiască a o substitui prin idei, scheme, explicații, raționalizări. Nu în van un G. Călinescu sau un E. Lovinescu vorbeau despre nevoia criticului de a fi el însuși un scriitor, pentru a putea privi producția altora în cunoștință de cauză, pentru a o putea aprecia dinăuntru. Cronicarul nu va abhori în nici un caz literatura, pentru a putea comenta mai bine... literatura. El nu va fi ispitit prea mult nici de labirinturile psihanalitice, nici de bisericuțele de gen telquelist și nici de acrobațiile deconstructivismului. Cu riscul de a părea ușor "depășit", se va simți legat de creație, aflîndu-se personal în condiții de spontaneitate intelectuală, acționînd pe propriile sale stări afective, exercițin-

du-se într-o materie expresivă. Estetismul său va fi organic. Pe de altă parte, nu ne facem iluzii în legătură cu motivele extinderii, atît de frecvente, a nemulțumirii față de o anumită cronică (sau anumiți cronicari) asupra condiției speciei și a exponenților ei în totalitate. Se poate controla. Acuzatorii acerbi ai cronicii se recrutează îndeobște din rîndul celor ce au fost decepționați de imaginea lor așa cum s-a alcătuit sub condeiele unuia sau a mai multor cronicari literari. Nesatisfacții sînt gata a deveni brusc amabili, cînd întîlnesc elogiul nostru. O ecuație psihologică ușor de rezolvat. Dar, din păcate, cronica nu poate deveni exclusiv o grădină înflorită, agrementată cu triluri de privighetori. "Critica trecutului, scria Thibaudet (și el o tombateră, nu-i așa?), e o critică de judecăți de valoare, critica prezentului e o critică de acuzare și de apărare". Oricît i-am dezamăgi pe unii, n-am putea renunța la climatul de dinamism, de dezbateră efectivă, de proces deschis, din care se împărtășește activitatea noastră. "Acuzăm" și "apărăm" pe cine credem de cuviință, respingem nonvalorile și ne entuziasmăm în fața valorilor, fără a încerca să impunem altora opiniile noastre. Numărul celor nemulțumiți poate, firește, spori, iar dintre aceștia cîți ezită a ne deveni adversari înversunați? Consolarea cronicarului este, poate, gîndul că exprimarea adevărului (precizez: a adevărului său, singurul la care, în bună-credință, are acces, însă care nădăjduiește că poate fi și al altora), nu se măsoară statistic, în numărul amicilor din preajmă, în cantitatea aplauzelor proximale. Popularitatea în imediat nu e neapărat un indice al succesului. Deoarece am recurs, în prezentele rînduri, la destul de multe citate, cerem permisiunea a mai oferi unul, în încheiere, din autorul *Silogismelor amărăciunii*: "Cum să știi dacă te afli în adevăr? Criteriul e simplu: dacă ceilalți fac gol în jurul tău, nu-i nici o îndoială că te afli mai aproape de esențial ca ei". Deși îndoiala persistă, atît de omeneste...

Gheorghe Grigurcu

EDITURA NEMIRA

prezintă

AMANTUL COLIVĂRESEI de Radu Aldulescu

Colecția PURGATORIU, 456 pag, 4000 lei

Un llosa la gurile Danubiului n-ar scrie probabil altfel decît Radu Aldulescu care, într-un roman compact și nervos creat tocmai într-o perioadă în care puțini prozatori români își mai încearcă pana în specie majoră a literaturii, vine cu o construcție de anvergură și cu o delectabilă ușurință de mișcare: prin medii sociale îndeobște mai puțin cercetate sau, pînă acum, falsificate de pudorile cenzurii, ca și, deopotrivă, prin varii registre stilistice. Universul în care trăim este un infern de care nu ne mai dăm seama pentru că suntem înăuntrul lui de prea multă vreme. Un sunet nou în proza românească strict contemporană, distins cu Premiul Editurii Nemira 1993!

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

Cărți primite la redacție

● Victor Valeriu Martinescu, *Știri despre Victor Valeriu Martinescu*, antologie și prefață de Ion Pop, Oradea, Ed. Cogito, 1995 (versuri și publicistică), 180 p., 3800 lei.

● Adrian Dinu Rachieru, *Scriitorul și umbra*, eseu despre proza lui Sorin Titel, Reșița, Ed. Timpul, 1995, 160 p., 3500 lei.

● Petru Marinescu, *Spectacol de unul singur*, prefață de Valeriu Gorunescu, București, Ed. Vimar, 1995

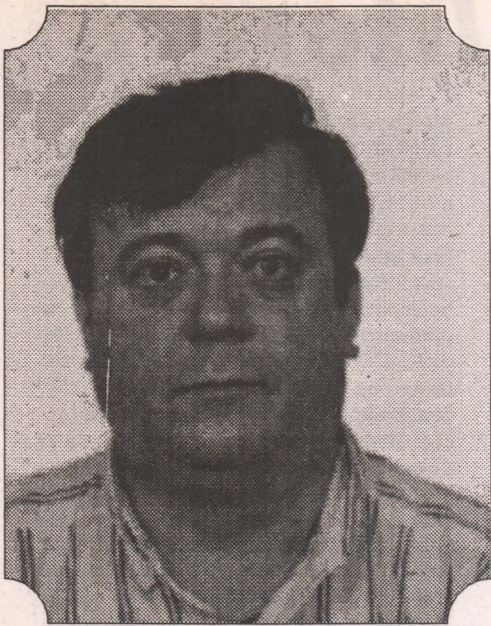
(versuri), 116 p., 2400 lei.

● Pașcu Balaci, *Muntele osândiților*, teatru, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1995, 164 p., 2244 lei.

● Dumitru Popescu, *Eclipsă în cetatea soarelui*, București, Ed. Globus, 1995 (eseu), 408 p., preț neprecizat.

● Alexandru Horia, *Prevestirea*, eseu teologic despre schimbările lumii. Localitate neprecizată, editură neprecizată, 1995. 48 p., preț neprecizat.

● Olimpiu Nușfelean, *Libertate de noapte*, poeme, Cluj-Napoca, Ed. Dacia,

Gabriel STĂNESCU

Exil

Plîng de oricîte ori îmi amintesc condiția mea de ființă muritoare stînd la pîndă în crucea vieții pentru cîteva firimituri de supraviețuire...

*

Plîng o dată pentru că n-am fost ceea ce trebuia să fi fost și altă dată pentru că n-am avut ceea ce trebuia să fi avut...

*

Plîng pentru că ar fi trebuit să fi murit de șase ori ca să mă pot naște cu adevărat încă o dată...

*

Plîng cînd mă gîndesc că trebuie să mai duc în spate pentru cine știe cîtă vreme crucea grea a exilului...

*

Plîng pentru că, probabil, copiii mei nu vor mai ști de unde au venit, cine sînt și încotro se duc...

*

Plîng cînd mă gîndesc că am venit din țara aceluia care nu credea că va învăța să moară vreodată în timp ce acești săraci cu duhul sînt încredințați că nu-s altceva decît un vampir din Transilvania...

*

Plîng cînd îi aud pe cîte unii spunînd că le este rușine că s-au născut în România, ca și cum România ar fi cel mai însingurat loc de pe pămînt...

*

Plîng de fiecare dată cînd sînt umilit; plîng la gîndul că cineva m-ar putea acuza că am fost tentat să vînd pe acel "a fi" adînc împlîntat în existența noastră milenară, în schimbul acestui pragmatic și îndoielnic "a avea".

*

Plîng gîndind la ce am lăsat în urmă, dar mai mult plîng gîndind la ceea ce voi face de acum înainte, convins fiind că destinul e fatalitate...

*

Plîng pentru că toate acțiunile mele nu sînt decît trudă zadarnică, gesturi pregătitoare asemeni unei repetiții în vederea morții finale ce ne macină puțin cîte puțin; fie că o așteptăm în patul de acasă, fie că o așteptăm pe drumul necercetat al exilului...

*

Aici șezum și plînsăm; aici, pe această piatră rece și grea care mi-a servit aproape cinci ani drept culcuș, limbă și neam...

Generația de sacrificiu

Îmi aduc foarte bine aminte:

Ni se spuneau aceleași fraze sfîrșitoare la școală
Ceva de genul voi sînteți

Generația de sacrificiu a acestui timp

Copiii voștri în schimb nu vor mai trebui

Să poarte povara existenței

Nu vor mai trebui să sufere asemeni vouă

Așa probabil li se spusese și părinților mei

Și părinților părinților mei

Iar noi la rîndul nostru vom repeta la infinit

Aceleași fraze găunoase copiilor noștri nepoților noștri

Cu inconștiența cu care bețivii se urinează

Pe zidurile clădirilor publice

Generație de generație de acum înainte

Va auzi aceleași cuvinte lipsite de sens

Din gura acelorași dascăli conștiințioși și stupizi

Pe care noi copii fiind i-am crezut

O, dar cîte am mai crezut!

Am venit aici în speranța că nu-mi voi mai minți

6 România literară

Proprii mei copii așa cum au făcut-o alții cu mine
În sfîrșit nu le voi mai spune nimic despre
Generația de sacrificiu

Nu-i voi mai obosi în nici un fel cu astfel de vorbe

Va trebui totuși să-i adun într-o zi pe toți trei

Într-un colț de cameră și să le explic că odată cu
numele meu

Ei vor moșteni și datoriile mele...

Declarație de principii

Recunosc:

Cele mai bune poeme pe care le-am scris vreodată

S-au născut în lungi dureri ale facerii

În timp ce inspectam lentile de contact

Ori în timp ce lucram într-o tipografie

Ori în timp ce spălăm closete

Am salvat astfel de la înec

Zeci de oximoroane

Din valurile lichidului amniotic...

Clepsidră răsturnată

Nu sîntem decît niște simple cifre

Dintr-un șir nesfîrșit

5690241731940628

Cînd intrăm pe poarta fabricii nu trebuie

Să mai dăm binețe portarului folosim codul personal

Și ea se deschide silențioasă cu un nesperat good
morning

or good afternoon or good night după cum e cazul
Introducem apoi legitimația vertical în spațiul din
dreapta

Al ceasului electronic și imediat pe micul ecran

Apare ora sosirii și numărul de salariat

Pe care îl porți ca pe un blestem sau ca pe o

binefacere

Pînă la pensie (nici un minut întîrziere la sosire

Nici un minut mai devreme la plecare neregulile

Vor fi raportate supervaizerului)

Toate formularele de serviciu vor fi semnate cu

codul tău

Personal 74242-2 odată ieșiți în pauză trebuie să ne

amintim

Un alt cod la fel de personal cel al lacătului cu cifru

De la dulapul personal pentru a scoate bani din

tellerul

De pe hol folosim alt cod personal cel al cărții de

credit

Cineva acolo sus ne numără noi răspundem în

limbajul abulic

Al cifrelor 32854091673823

Nu mai avem nume sentimente naționalitate accent

individualitate

Numele noastre adevărate au rămas în țările noastre

de origine

Pe nimeni nu interesează aici cine ai fost și ce ai

făcut

Doar ceea ce ești și ceea ce faci

Pe nimeni nu interesează ce dureri ne macină zilnic

În ce fel gîndim și simțim toată această povară a

existenței

Sîntem cifre într-o clepsidră răsturnată

Zeci sute de mii de cifre fără identitate

Gata oricînd de a fi înlocuite cu alte cifre la fel

necîrtitoare

La fel de stranii la fel de reci rostogolindu-se la

infinit

În memoria suprasolicitată a computerelor

În timp ce mass-media continuă să informeze

Opinia publică mondială

Despre creșterea fără precedent a producției

Lentilelor de contact pe cap de locuitor...

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil Brumaru

Rondelul crinului de cuarț

CONTINUI uluit, cheltuit pe oboseli mărunte, aparent simple, nedemne, inutile, de fapt din ce în ce mai zgrumțuroase, mai greu de acoperit în moneda rotundă, clinchenitoare, a vieții, a uzurii, a vechilor frăgezimi cu zimții tociți. Răzbați, încet-încet, cu mintea (ea are neașteptate boltiri de cer, crini izbîndind în corole, fericiri bombate de roua rece, irizată inteligent în subțirimea razei!), cu sufletușsupus dezvățului neînduplecat al întristărilor, cu trupul macerat, ca într-un bocal cu spirt violet, de aerul timpului. Noptile devin zile, ore întregi sfîrțecate în vise necruțătoare, rele. Aceiași oameni, dar cît de ciudați!, îți șoptesc viclean, îți strigă în somn, te înconjoară cu minciuna lor, cu veselia lor forțată, ondulată necuviincios în preajma patului în care-ți adîncești odihna (ocrotit de perna copilăroasă și cearceaful proaspăt, de căldura învăluitoare a femeiei ce-ți păzește plutirea nocturnă), sperînd s-o găsești, în sfîrșit, tîmăduitoare. Cu fiecare dimineată începi lupta banală, micile războaie de rutină, veșnic îmbărbătat de gîndul că acolo, departe, trăiesc ființe dragi, că aici, aproape, stau vrafurile de cărți: Baudelaire și Proust. Montaigne te cicălește blînd, vîlcăreț și el cînd e vorba de boală, te sfătuiește pe îndelete, gospodărește, ticăit. Iată, respiri, sorbi lacom, pipăi cu buzele marginea ceștii de cafea, credincioasă cum numai animalele sînt (cai aducînd corpul rînit, legănîndu-se de-a curmezișul, înapoi, acasă, chiar dacă învins, încă viu, gata s-o ia de la capăt!), deschizi volumul cu paginile mîngîiate de zeci de lecturi pe-o singură frază vrăjită, uluit, cheltuit pe oboseli mărunte, aparent simple...

Valiza emigrantului

Asudă muncește pînă dai în brînci

Pînă nu mai vezi bine

Toate aceste mutre nesuferite

Stînd la pîndă -

O șleahță de trepăduși

Care te amenință

Care sug

Care te sfătuiesc

Care te asigură

Care-ți protejează drepturile -

Toți vor producție

Total customer satisfaction

Throgh continuous improvement

Toți vor punctualitate

Toți vor corectitudine

Toți vor reguli și proceduri

Toți vor să-ți vîndă ceva

Bit the hit with our fans

Grand prize \$ 25, 000

Spending spree

Enter today to win!

Toți vor să te încalce

Să te-ngroape în datorii -

Cecuri fără acoperire

Reclame luminoase

Criza de timp

Și criza de personalitate

Graba nebună a sfîrșitului de secol

Pe înălțimile căruia aleargă fantomatică

Valiza emigrantului doldora de iluzii...

Statistică

280 de americani dintr-un milion

Se află închiși pentru diverse delict

După cum urmează:

25% ispășesc pedepse de peste 15 ani

25% pedepse între 5 și 15 ani

50% pedepse pînă la cinci ani

Din care 92% bărbați 8% femei 63% albi 37% negri

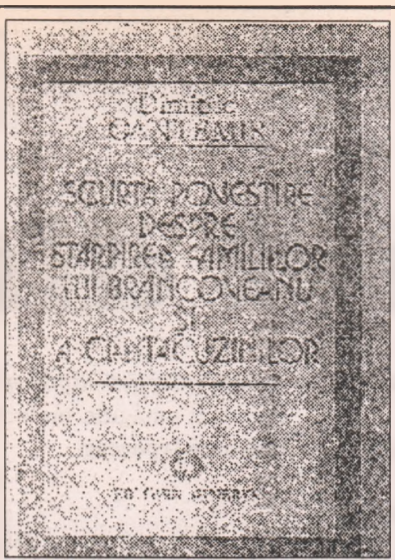
Cu toate astea nu se știe exact

Care sînt cu adevărat condamnații -

Cei dinăuntru zidurilor sau cei dinafară...

O scriere a lui Dimitrie Cantemir

Dimitrie Cantemir, Scurtă povestire despre stîrpirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Paul Cernovodeanu. Transcriere, traducere și indice de Emil Lazea. Editura Minerva, 1995.

DIMITRIE Cantemir este cel dintîi mare cărturar român. E drept, opera sa, diversificată și împunătoare, a fost publicată prea tîrziu pentru a fi rodit asupra evoluției culturii noastre, creînd o tradiție și o școală. Dar monumentul artistico-științific pe care ni l-a lăsat e extraordinar și unic în felul său. S-a născut în 1673 ca fiu al celui ce va deveni domn al Moldovei în 1685-1693. Cum tatăl său, Constantin, era aproape analfabet, s-a îngrijit, probabil compensatoriu, să asigure celor doi fii (Antioh și Dimitrie) multă știință de carte, tocînd, special, dascăli aleși. O influență binefăcătoare a exercitat asupra formației intelectuale a lui Dimitrie profesorul Ieremia Cacavela, un cercetător remarcabil al timpului. A fost, cred, norocul intelectual al lui Cantemir că destinul l-a silit să devină ostatec la Sтамбул (ca "garant", după obiceiul Porții Otomane, al domniei credincioase a tatălui său) de la 15 ani (1688) timp de trei ani. Aici, la bunele școli grecești (și turcești), și-a continuat și desăvîșit studiile. A studiat, cu pasiune, filosofie, teologie, logică, istorie, muzică, medicină, folclor, limbile occidentale și orientale (a învățat persana, araba și, firește, turca). Stagiul lui constantinopolan a durat, desigur cu întreruperi, timp de 22 de ani, avînd, cum se vede, tot timpul să acumuleze cunoștințe și să scrie. Ultimii doi ani ai domniei părintelui său a locuit în Moldova și la moartea acestuia e ales domn. N-a domnit decît două luni (martie-aprilie 1693) pentru că intrigile domnului muntean Const. Brâncoveanu au determinat neconfirmarea sa în scaun, preferatul fiind Constantin Duca. Ca domn mazilit, s-a reîntors, deci, la Constantinopol, dedicîndu-se - cum altfel? - studiilor sale fastuoase. Apoi, tot aici, a devenit capucheala al noului domn al Moldovei, fratele său Antioh (1695-1700). Intră, apoi, în conflict direct cu Brâncoveanu, după 1699, cînd devine ginere al lui Șerban Cantacuzino (rivalitatea între brâncoveni și cantacuzini - deși rude - fiind notorie în epocă). De fapt, Cantemir voia să devină domn în Moldova și se izbea de împotrivirea lui Brâncoveanu, cu mare influență, prin oamenii săi confortabil plătiți, la Poartă. De abia în 1710 izbutește să devină domn. Nu va domni, din păcate, decît opt luni pentru că, nutrinđ convingerea că Imperiul Otoman e în ruină și pe ducă, optează pentru o alianță cu Petru cel Mare al Rusiei, încheiată la Luțk în 1710. Decizia îi va fi fatală. Pentru că în lupta de la Stănilești (iulie 1711) armata lui Petru și cea a lui Cantemir sînt înfrînte de turci. Potrivit prevederilor tratatului de la Luțk, Cantemir își găsește adăpost în Rusia (împreună cu patru mii de oșteni, care, apoi, se vor repatria), primind un mare domeniu (mai multe moșii) lîngă Harkov și rangul de principe serenissim. La început s-a bucurat de prețuirea lui Petru cel Mare, avînd asupra lui reală influență. Dar el voia să se reîntorcă în țară, clauzele tratatului de la Luțk prevăzînd această cerință, țarul obligîndu-se ca, după un nou război cu turcii, să-l reinstaleze pe aliatul său din 1710-1711 pe tron, Cantemir dorind chiar să devină domn al ambelor

principate românești, familia sa căpătînd statutul de prinți ereditari, cu putere absolută. Dar țarul, ocupat cu luptele cu suedezii, uită bine de promisiuni, lăsîndu-l pe învătăatul principe moldav să se delecteze cu studiile și creația, mai accepțînd consiliile sale uneori, citindu-i memoriile trimise, îngăduindu-l, cînd și cînd, la Curte, luîndu-l chiar, ca general, în bătălii. Dar de promisiunea de a-l reinstala pe tronul principatelor românești se face a uita, înșelîndu-l, de fapt, pe Cantemir. Cantemir a scris, înainte și în timpul exilului rusesc (unde, de altfel, și moare în 1723), mult și în toate domeniile. Nu scriu, aici, o monografie sau un studiu. De aceea voi pomeni numai scrierile mai importante ale acestui întîrziat prinț de Renaștere: *Divanul sau Gilceava înțeleptului cu lumea* (apărută, la Iași, în 1698), o lucrare despre opera filosofului flamand Van Helmont (1700), *Imaginea științei sacre...* (1700), un tratat de logică (1705), *Cartea științei muzicii după felul literelor* (1700), *Istoria ieroglifică* (1703-1705), *Cercetare naturală a monarhiilor* (1714), *Descrierea Moldovei* (1714-1716), *Istoria creșterii și descreșterii Curții Otomane* (1714-1716), scrisă în latină (precedenta e scrisă în românește), publicată de Academia berlineză. În sfîrșit, tot în 1714-1716, scrie, în limba latină, *Viața lui Constantin Cantemir*. După alte lucrări, scrie ultima dintre ele, celebra *Hronical vechimei a romano-moldo-vlahilor* (1719-1722). Și cum aș putea uita capodopera sa, tipărită la Petersburg în 1722, *Cartea sistemii sau a religiei mahomedane?* Și n-am pomenit, cum spuneam, decît lucrările mai importante ale acestui mare cărturar pe care diabetul l-a răpus, în 1723, la 50 de ani de viață, neizbutînd să-și vadă întrupat în real visul de domnie pe tronul ambelor principate (destinul a voit ca asta să se înfăptuiască de abia în 1859) și nici toată opera publicată. Și murea, aproape cum a trăit majoritatea vieții, în exil.

În 1719 Cantemir, prințul serenissim al Rusiei, e preocupat cu redactarea unei scrieri. Va fi un pamflet politic usturător, determinat de aceeași dorință a lui să se vadă domn al Moldovei și al Țării

Românești. Cum se știe, în 1714 se petrece tragedia mazălirii și, apoi, a asasinării lui Constantin Brâncoveanu cu fiii săi, la Constantinopol, din voința sultanului și a sftnicilor săi. Fostul secretar al lui Brâncoveanu, acel florentin Mario del Chiaro scrie o carte despre personalitatea domnului său, despre intrigile Cantacuzinilor și sfîrșitul său zguduitor. Cartea lui Del Chiaro a apărut, în italiană, în 1718 și a ajuns, e probabil, în mîna lui Cantemir în 1719. Or, această carte a lui Del Chiaro releva importanța, aproape europeană, a lui Brâncoveanu și a sftnicilor săi Constantin și Mihai Cantacuzino. S-a întîmplat că, tot cam pe atunci, și-au găsit refugiu și înaltă protecție în Rusia soția lui Ștefan Cantacuzino, cu cei doi fii ai săi. Pe aceștia din urmă, deși cam nevrstnici, Cantemir îi considera rivali, ca pretendenți posibili la scaunul Țării Românești pe care, am mai spus-o, îl rîvnea (îi fusese promis printr-un tratat de alianță cu Petru cel Mare) pentru el. I s-a părut că acele două evenimente (cartea lui Del Chiaro și refugiul, în Rusia, al Cantacuzinilor) sînt de natură să-l convingă pe țar să-l trădeze cu totul pe Cantemir în promisiune, mai ales că la ultimele sale intervenții nici măcar nu primise vești că au fost receptate. Va scrie, deci, repede, o mică scriere pamflet (amintind, ca formulă și personaje, *Istoria ieroglifică*, cu care probabil de aceea, această mică scriere din 1719 a și fost o vreme confundată). Scrierea, redactată în limba latină și tradusă în rusește de secretarul său Iinski (Cantemir nu știa destul de bine rusește), se numea *Scurtă povestire despre stîrpirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor*. Tradusă în rusește, a fost trimisă de îndată țarului care a citit-o și a reținut-o pentru jurnalul său (ca document de *addenda*). E probabil că autorul a trimis scrierea țarului și pentru a primi aprobare spre a o publica. Dar n-a primit nici un răspuns încît nu a publicat-o. Autorul n-a avut nici o știre despre efectul scrierii sale (memoriu literar) trimise țarului. Dar spera că, datorită micii sale scrieri, va bloca aspirația tinerilor Cantacuzini și va spulbera din interior

suveranului tuturor Rusiilor pentru destinul lui Brâncoveanu. "Cum a lucrat Dimitrie Cantemir - scrie autorul adresîndu-se de-a dreptul țarului - după ce a sosit în Moldova pentru cauza creștinilor este cunoscut Cabinetului Măriei Sale țarului. A fost însă pîrît de Brâncoveanu și de Cantacuzino prin scrisori de taină, ca fiind nevrednic de încredere și că el este creștin doar cu numele, dar în fapt este cu totul turcit, și așa mai departe". Îl denunța pe Brâncoveanu și pe sftnicii săi Cantacuzini că l-a trădat pe țar la Stănilești, dînd ajutor masiv turcilor și releva bucuria șerpească a Cantacuzinilor la aflarea deciziei mazălirii lui Brâncoveanu și trimiterea sa, cu întreaga familie, la Sтамбул. Ba chiar, "băgat în temniță, Brâncoveanu poate că ar fi scăpat de osînda la moarte, dacă nu ar fi aștat împotriva lui furia sultanului domnul Ștefan Cantacuzino și tatăl său Constantin, cu ponegririle lor neîncetate, și în taină și pe față, pe bietul Brâncoveanu".

Această scriere a fost abreviat inclusă în al doilea volum al Jurnalului lui Petru cel Mare (1772). A apărut, totodată, o versiune germană și o alta grecească. Gr. Tocilescu, în misiune, în 1877-1878, la Petersburg pentru a copia manuscrisele Cantemir, nu a mai copiat și scrierea din 1719, întrucît întîmplarea a făcut să descopere, la un anticar, al doilea volum al ediției princeps a Jurnalului lui Petru. Ceea ce s-a publicat în românește (printre care și N. Iorga) din această scriere provine prin intermediar. Acum, în sfîrșit, fotocopia manuscrisului rusesc a fost descoperită și a apărut, în 1995, într-o ediție comentată și prefațată de dl. Paul Cernovodeanu și tradusă în românește de dl. Emil Lazea. Ediția (cu textul bilingv) e extraordinară ca operă de erudiție, dl. Paul Cernovodeanu dîndu-și, aici, încă o dată, măsura marii d-sale științe de carte iar dl. Emil Lazea realizînd o traducere aleasă. E uimitor, aproape, că în această acută lipsă de subvenții și de editori, a putut apărea o astfel de ediție, adevărat model științific al genului. Și ea a apărut - unde în altă parte? - la Editura Minerva.

PĂCATELE LIMBII

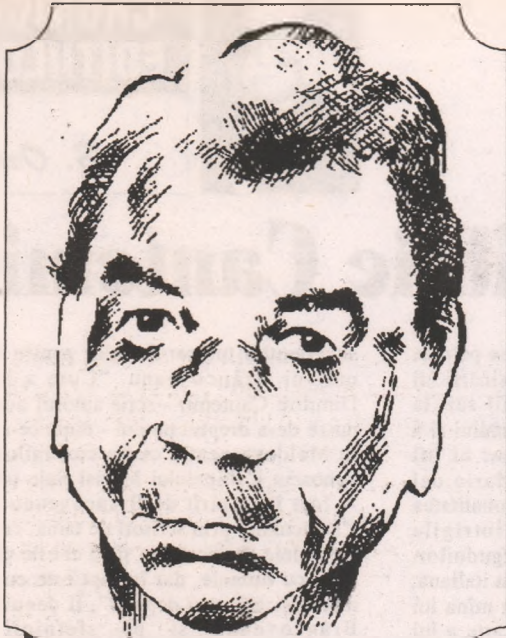
de Rodica Zafiu

FENOMENUL derivării cu sufixe diminutive mi se pare interesant în măsura în care reflectă ceva din raporturile extrem de complicate care se stabilesc între tendințele structurale ale unei limbi și modelele evaluării lor culturale. Capacitatea de a forma cu ușurință derivate diminutive este considerată o caracteristică a limbii române, reflex al tendinței limbilor romanice de a prefera derivarea altor mijloace de îmbogățire internă a vocabularului. Iorgu Iordan își începe capitolul despre *Diminutive din Stilistica limbii române* (1944, 1975) cu afirmația: "Limba noastră este extrem de bogată în sufixe diminutive". Productivitatea acestora e demonstrată, printre altele, de posibilitatea de a se combina nu doar cu substantivele, ci și cu adjectivele (*curățel, frumușel*) sau cu adverbele (*binișor, repejor*). Dicționarele noastre curente includ (fără a indica restricțiile stilistice) multe diminutive; în DEX putem găsi cuvinte-titlu ca: *măsuță, mescioară, mesioară, fețișoară, anișor; pînișoară, pînică, pîniță* etc. Pentru orice vorbitor e evidentă posibilitatea de a forma ad-hoc diminutive noi, dar și constrîngerea stilistică, lipsa libertății de a le folosi în orice context. În limba cultă actuală, diminutul e evitat; cînd apare, uzul său e aproape întotdeauna marcat ironic. Al. Graur observa, în *Tendențele actuale ale limbii române* (1968), că "diminutivele se întrebunțează mai puțin în stilurile îngrijite (se preferă construcțiile cu adjective ca *mic*)". Desigur, folosirea diminutivelor e dependentă de specializarea lor în ceea ce s-a numit "sensul obiectiv" (desemnarea unui obiect mic) sau în sensurile subiective: afectiv ori ironic. Urmînd în genere un ideal al raționalității, e de așteptat ca limba cultă să respingă mijloacele populare care sînt resimțite ca excesiv de afective. Nu e însă obligatoriu ca această respingere să fie totală, să privească chiar diminutul cu sens obiectiv.

Evitarea diminutivului poate fi rezultatul purei dorințe de diferențiere a limbii culte de cea populară, dar e posibil ca în

Diminutivul

acest proces să fi jucat un rol și evaluările subiective ale procedurii. Diminutivarea s-a dovedit lesne asociabilă unor interpretări culturale, psihologice sau sociale. În secolul trecut - într-un moment esențial pentru configurarea stilistică a limbii române moderne - s-au putut înregistra evaluări contradictorii ale diminutivării - ca simptom de psihologie socială ori națională. Pentru Heliade, diminutul ilustrează "împutinarea" unei limbi, decăderea, starea de sclavie a vorbitorului ei: "ale lui, după ce se împutinează, devin mici mitutele ca să nu bată la ochii tiranului: îl auzi cum singur se ticăiește: 'ia aci și eu cu căscioara mea, cu muiereșca mea; voi și eu să intru într-o slujbuleț, într-o pînișoară, să am și eu o mescioară și un pîhăruț de vinișor'. Tot e mic la dînsul, și prin urmare și limba îi devine limbuleț, gerg" (Opere, II, ed. D. Popovici, 382). Bine cunoscute sînt considerațiile lui Titu Maiorescu (*O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*), pentru care diminutivele conotează decadența, efeminarea, orientalismul și chiar declasarea: "Măiță, guriță, lonițică, cruciuliță, garofiță, piciorușe, versulețe - pentru Dumnezeu! Ce limbă este aceasta? ce forme de copii nevîrstnici? Ce limuzerie bizantină? Cu asemenea terminațiuni linse și corupte are să se producă energia, intensitatea, vigoarea impresiunii poetice?"; prin diminutive "se introduce în literatură o efeminare și un spirit de miniatură precum nu se mai află nici în ultima decadență a lingușirilor persane și turcești". Deși formulate pentru poezie, aprecierile lui Maiorescu vizează fenomenul de "decadență limbistică" în genere. Argumentul declasării e "întrebunțarea lor din partea țiganilor"; "diminutivele sunt *par excellence* o manieră țigănească". Evident, se pot găsi în aceeași epocă și evaluări de sens contrar: Alecsandri vede în diminutive o trăsătură de asemănare a românei cu italiana și o expresie a psihologiei naționale: "una din calitățile cele mai vederate ale poporului nostru este caracterul său blînd, simpatic și dezmiardător".

Horia Stamatu. Desen de Adrian Sorescu

CÎND am ajuns la Paris în toamna lui 1970, m-a întâmpinat la gară un bărbat masiv și, la prima vedere, mai degrabă marocănos. Nu-și arăta vârsta, deși cred că trecuse de 60 de ani. Era Horia Stamatu. Citisem despre el în *Istoria* lui G. Călinescu și răsfoisem la bibliotecă una din cărțile lui de poeme, scrise înainte de război. Nu-mi făcusem o părere definitivă. Abia mai târziu, citindu-i și alte versuri, am

ajuns la concluzia că era totuși cel mai bun poet din exil. Ce-i drept, concurența nu era foarte puternică...

De curînd am dat peste o parte din scrisorile lui, cele din 1974-1976. Recitindu-le, am constatat cîtă amărăciune, încrîncenare și uneori confuzie se pot acumula în sufletul unui exilat. Iar cum între noi nu existau nici afinități estetice, nici politice, răbdarea mea epistolară trebuie că a fost de-a dreptul...perversă. M-am îngrozit totodată de aproximația cu care se desfășura poetul în proză. Asta ca să nu zic sfîngăcie! Exilat "de-o viață", poliglot (vorbea curent germana, franceza și spaniola), cu o nevastă nemțioacă, Horia Stamatu pare în epistolele sale atins de acest "rău absolut": deteriorarea limbii materne. Nu era nici singurul nici ultimul exilat în situația asta. Miraculos e faptul că izbutea totuși să continue să scrie poezie românească. Acolo se izbăvea! În scrisori, nu mai făcea același efort de concentrare și purificare. Și, instinctiv, avea dreptate.

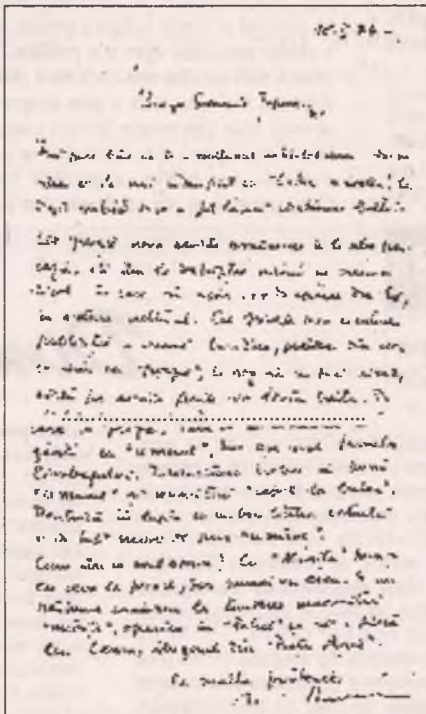
Căci scrisorile, ca și "jurnalul", trebuie să fie "autentice" nu bine scrise. Neglijența constituie uneori un atu stilistic, mai ales dacă admitem că efectul scontat e acela de "viață" nu de literatură. Scrisorile lui Stamatu sînt un document de epocă și un autoportret. Sînt ca un fel de "gaură a cheii" (și de ce nu pîlnie!...) prin care ochiul cititorului ghicește mulțumit cîte ceva din viața celui care scrie fără grijă, deseori calofilă, alteori didactică, a romancierului "artist" sau numai realist dar obsedat de felia de viață pe care își propune s-o "redea".

D. Țepeneag

18-I-74

Dragă domnule Țepeneag

Îmi pare bine că te-a mulțumit articolul meu. Nu-mi spui ce s'a mai întîmplat cu "Lettres nouvelles", la drept vorbind de ce a fost lăsată chestiunea baltă. Cît privește noua revistă românească în limba franceză, îți stau la dispoziție oricînd cu vreun articol, în care să apar ce e de apărut din Est, în sectorul cultural. Cît privește vreo eventuală publicație a vreunei bucățele, din ceea ce scriu eu "poezie", te rog să nu faci nimic, adică pe această parte s-o lăsăm baltă. De altfel în afară de Dumneata nu mi-a suflat nimeni nimic, nici despre "Lettres nouvelles" nici despre noua revistă, după cum nici nimeni, pînă cînd nu ai adus dumneata vorba, nu s'a gîndit să-mi traducă ceva. Deci să nu răpim timpul nimănui, mai ales că după cîte văd, poeții "români" în exil nu lipsesc, de pildă *Gherasim Luca*, despre care scrie așa de entuziast "Limite". Nimeni nu mi-a mijlocit acolo vreo legătură cu cineva, ca să mai schimbăm unele gînduri: vorba aia "est-vest"... În ghetou, așa mai pe șoptite, toate bune, altfel nu. Oricum, ca "poiet" ca să zic așa, am ghetu în picioare, cravată la gît, mă închei la pantaloni, și toate astea nu neapărat cu stampila "Est". La Madrid, unde am stat din 1950 pînă în 1961, începeam să fiu scriitor de limbă spaniolă, fără nici o stampilă. Te rog foarte mult să nu te superi, mai ales că dacă nu veneai dum-

neata din țară, nici vorbă n'ar fi fost să mi se traducă vreo linie. Dacă încercările mele poetice nu au nici o ștampilă "estică", problematica incontestabil există, mă interesează și sînt gata să pun "umărul" cu respectiva cugetare în proză. Ceea ce nu înseamnă că voi gîndi cu umărul, dar așa sunt farsele limbajului. Intelectualii trebuie să pună "umărul" și muncitorii "capul la bătae". Pentru că în lupta cu imbecilitatea actuală e de fapt nevoie de pus umărul. Cum stăm cu noul roman? Cu "Miorița" pun și eu ceva la punct, dar numai un eseu. E un răspuns românesc la tunderea nenorocitei "miorițe", ope-

Scrisori din

rată în "Patrie" ca să-i placă lui Lenin, strigoiul din "Piața Roșie".

Cu multă prietenie,

Horia Stamatu

P.S. În consecință: să nu-și bată nimeni capul cu vreo traducere, e păcat de timp, ah! poezia estică!

29-I-74

Dragă domnule Țepeneag,

Cred că este neuman să scrii, nu mie dar oricui, așa: "Dacă nu vrei să fii tradus și publicat în revista asta, nu e nici o tragedie." Ca simțitor mai bătrîn îți pot spune că așa ceva nu se face. Nu e deloc frumos. În chestiunea "Estului" am fost jignit de prea multe ori de njște Mari Occidentali.

Cît privește "traducerea" cu traducerea e a Românilor (sic!). Dumneata ai avut cel puțin buna intenție, și erai singurul cu această bună intenție. Dar cînd s'a oferit altul cu traducerea, s'a oferit ca să n'o facă niciodată; dacă avea de gînd o făcea și îmi spunea că are de gînd s'o facă, dar acest lucru obliga, deci tăcerea s'a combinat cu nefacerea. Eu știu de ce au oamenii timp și de ce nu au timp. Poți fi sigur că alte traduceri ai să primești. Așa e "politica culturală" (eu n'o fac). Ca să simplificăm: ce ai chef și timp să faci, fă dumneata. Eu ți-am spus că îți dau eseu, ceea ce nu are nevoie să aștepte nici un traducător. Cred că ești și dumneata de acord că avem multe de spus, și pentru cei dintr-o parte și pentru cei din cealaltă.

În principiu: dacă dumneata faci o revistă nu conta prea mult pe alții care fac revistele lor și au interesele lor. Eu am respectat întotdeauna interesele altora și de aceea nu m'am supărat cu ne-traducerea, dar nici să fiu la discreția ne-intereselor nu vreau. Nu ai de ce să te superi pentru ratarea ocaziei "Les Lettres nouvelles", nu se datorează dumatăle și eu știu acest lucru, inclusiv "de ce"-ul lui.

Dacă Sorescu a publicat ceva la "Der Spiegel", nu trebuie invidiat pentru acest lucru. E o publicație foarte murdară, un adevărat organ al "dezinformului" occidental, și o cumpăr rar, ca să mai văd, cu grație e drept, unde mai stăm cu "dezinformul".

De Ilie Constantin nu știu mai nimic. Cred că nu e cazul să te învăț eu să fii atent. În orice caz Ierunca l-a adorat pe Miron Radu Paraschivescu, și acest Ilie Constantin era un favorit al maestrului care l-a șterpelit pe Lorca. Dacă Ierunca îl va adora și pe Ilie Constantin, nu știu, deși în orice caz e probabil mai bun poet ca autorul "Declarației patetice", dar aceasta nu spune mult. Dacă Zoe îl ajută pe Ion Alexandru, face și ea o faptă bună. Dacă îi vezi, salută-i din partea mea.

Dacă poți să aduci cărți, adu ce găsești cu orașe, monumente, anti-

chități, privesți românești. Te rog transmiți omagiile mele respectuoase Doamnei Țepeneag.

Cu prietenie,

Horia Stamatu

2-II

Dragă domnule Țepeneag,

Ai dreptate, să fim mai veseli! trăim într-o vreme la fel de sinistre toate vremile și, ca întotdeauna, sunt influențați de ce e "în lume" și devin sumbri chiar în chestiunile sonale. Una la mîna. A doua, Ierunca ți-am scris prea clar, deci să clar Suntem foarte buni prieteni, dar "obitivele" noastre sunt două, unul de apus, altul de la răsărit. Eu de cînd știu, sau mai bine zis de la un mort dat, am luat-o pe "partea națională" cauza Sovietelor. Ierunca a început cealaltă parte; dar amîndoi eram tineri ca să știm: nici pe partea națională, nici pe partea internațională niciunul dintre magnații acestor țări nu vroiau binele României. Așa e "dreapta" am fost băgat la Buchenwald doi ani, iar Ierunca pe "stînga" a a exilat. Cum nici eu n'am fost un "fașist" nici Ierunca n'a fost un "stîngist"; pînă la urmă dacă vrei "la Românul fraer", altul la "Român deștept", care pînă la urmă tot fraer Eu am rămas mai calm, Ierunca devenit din ce în ce mai naționalist chiar și-a sacrificat vocația de erudit profesor. În acest fel și-a făcut un gram extraordinar de extins și de complicat, așa că este omul cel mai ocrotit din cîți cunosc. Acest program are o ordine a urgenței, ca în orice fel de organizare. Nici prin cap nu-mi trece critic programul lui Ierunca și Monicăi. E concepția lor, e energia și toate pentru cele mai bune intenții. Eu dacă aș avea așa program, nu aș putea gîndi nimic. Ei însă și-au ales perfect ritmul acțiunii și al gîndirii: nici nu aș avea ce să acord, pentru nu sînt activist de nici un fel, manager nu sunt. În același timp independent de orice program. Tot ce face pentru națiune este să scriu lucruri cît pot mai bine, cu speranța vor rămîne în rezervele literaturii românești.

A treia la mîna e publicitatea pe editurile de aici. Nu pot face nimic la vacanța acestui semestru de iarnă (aici anul universitar are două părți vacanțe între ele). Marianne ține ore de curs pe săptămînă, toate trei pregătite, plus corecturi de lucrări și alte îndatoriri în cadrul seminarului. Cînd a început semestrul nu a scris nici o scrisoare personală. Această vacanță odată va apărea revistă la care am făcut o recenză care laudă o editură. Acolo vom înfruntă atacul.

După cum vezi în afară de m-

xil - Horia Stamatu

ograme sunt și mai mici, ale vieții zilnice. Cît privește programul vast al lui Anca, trebuie recunoscut că e singurul program național în exil, în a cărui gență intră însă alte lucruri decât textele mele. De aceea nu am întrebat

căreia își dedicase viața Malec, în calitate de "ceferist" american în timpul războiului de Secesiune. Filmul e mut, din 1926, și "dialogul" apare scris între o scenă și alta. La un moment dat trenul, cu locomotiva "Generalul" care ajunsese la inamic, trebuia să treacă un pod căruia Malec îi dăduse foc. Generalul însă dă ordin să treacă trenul peste podul în flăcări și declară: "Cînd Generalul dă ordin, podul trebuie să țină." Bineînțeles podul n'a ținut. "Film" al lui Beckett a fost scrisă în englezește, pentru că a lucrat cu Buster Keaton. Dar vezi dacă e tradus în franțuzește, eu l-am citit nemțește. Cred că este o capodoperă a genului. Păcat că filmul făcut cu Buster Keaton nu e nicăieri de văzut, dar poate la Paris există un "club" care dă asemenea lucruri.

Greutatea "literaturii pentru cinematograful" stă în faptul că e citită prin intermediul celor ce fac cinematograful, regizori-actori-tehnicieni. Dar există și o influență a cinematografului asupra literaturii și e destul de mare începînd chiar imediat după 1920. Cinematograful a adus scriitorului un "obiectiv în cap", ceea ce se vede din anii '20 la Cocteau sau Malraux, între alții ("La condition humaine" e plină de cinematograful și tot Malraux a făcut un roman-film sau film-roman, "Le temps du mépris", de altfel prost). De altfel pînă la urmă cinematograful este un substitut al literaturii epice. Probabil de aceea, ca fiu al acestui secol, cinematograful a făcut să nu fiu mare amator de "romane", dar păcat că pînă la urmă cinematograful a căzut, e drept cînd s'a cam terminat și cu "romanul". Îți trimit alăturat un articol din "Die Welt" în care e vorba de Wladimir Maximov, și care văd că are aceeași idee ca și dumneata (traduc partea încadrată în negru, cu toate că poți citi articolul):

"Maximov vrea în viitor, după o veche tradiție a exilului rusesc, să întemeieze o revistă în care să fie tratate probleme religioase și literare. Această revistă trebuie să fie nu numai o voce rusească - U.R.S.S. -, ci o voce a Europei de Est. " Probabil că revista va fi în Anglia sau aici, de ce să nu fie și una la Paris? Deci ai un argument în plus față de eventualii "manageri" ai fondurilor necesare.

În România, lucrurile se prezintă rău și din cauza Sovietelor de astă dată. Rușii cer un *coridor* de-a lungul Dobrogei pentru deplasări militare, dar nu ocazional ci *permanent*. Acesta e un "coridor"¹⁾ cum cerea Hitler în preajma războiului de la Polonezi: între Reich și Prusia orientală. Bulgaria, "Prusia Balcanului" se știe de altfel că tinde la integrarea totală în Uniunea Sovietică. "Președintele" României "independente" va trebui să dea și "coridorul", adică în realitate Dobrogea, pentru că altfel ar rămîne fără președinție. Deci "lagărul de concentrare R.S.R."

urmează să fie definitiv "consolidat" ca atare. Caută să-ți aduci nevasta, ar fi păcat să rămîni definitiv în lagărul de concentrare al "independenței socialiste".

În foarte scurtă vreme, de cînd m-am întors de la Paris, revistele românești au decăzut vertiginos, nu pe o pantă oarecum partinic înclinată, ci la verticală. E o prăbușire. Probabil așa se speră evitarea "coridorului", dar slabă nădejde. Cu pretextul "Polonia" s'a dezlănțuit un război mondial, dar cu pretextul "România" nu îl face nimeni, toată lumea tremură de bomba atomică, datorită căreia s'a definitivat spiritul "München 1938", numit azi "luptă pentru pace", "destindere". Dreptul Sovietelor de-a face ce vor cu cei pe care-i au în labă a fost definitiv parafat. Spune-mi cum stai cu filmul și caută textul lui Beckett.

Cu prietenie,
Horia Stamatu

1) Invers ca în 1939, cînd coridorul era polonez, luat de la Nemții care îl cereau înapoi, dar tot de un "coridor" e vorba.

20-VII-74

Dragă domnule Tepeș, e

Analizele nu pot fi decât raționale, spre deosebire de "datul în bobi". "Istoria" poate fi analizată în măsura datelor excelente, cele mai sigure din trecut, mai puțin sigure din prezent și de niciun fel din viitor, pentru care nu există decât "dat(e) în bobi". Comuniștii sunt singurii care știu istoria viitorului, și sunt neîncetat în cîștig de viitor: planul de 5 ani îl fac în 3, totodată recuperînd în cîțiva ani tot trecutul, cum se vede în cazul Decebal-Ceaușescu. Am citit cu ochii mei un articol în "Scînteia" în care nu mai știu ce Chicoș Rostogan de azi vorbea clar și răsplat despre capacitatea partidului de a citi istoria din "trecut prezent și viitor". Mă întreb de ce Ierunca nu colecționează asemenea bufonerie colosale, mai semnificative decât perilele unor bieți oameni, dislocați psihologic de presiunea poliției stăpîna pe "trecut prezent și viitor".

Analiza mea a fost parțial falsă, pentru că *datele* erau false: pe urmă am văzut eu tot în presă că svonul "coridorului" vine din "cercurile guvernamentale dela București", deci era o chestie de dezinformație: "boborul" trebuie să știe mereu cît de mare este primejdia sovietică de care nu poate să-l apere decât Nea Nicu-Partid-Națiune-Decebal, deci toți trebuie să rabde și să tacă.

Cît privește *dictatura* fără închisori, există în România o experiență istorică monologată (sic!) și de comuniști: dictatura partidului liberal, care a făcut și el în *răspăr* România zisă modernă. Regii străini, Carol I și Ferdinand, au

fost oameni cinstiți, dar nu știau nimic despre Români; însă fără ei ar fi fost și mai rău, așa că liberalii au avut dreptate să-i aducă. Au avut dreptate și cînd l-au dat afară pe Carol II, care era infectat de răul endemic al locului, și faptul că țărăniștii nu s'au opus la readucerea lui, era cazul prin forță, arată că încă erau străini de România, chiar la peste zece ani de la Unire. Dictatura liberalilor, oarecum fără închisoare, s'a terminat prin 1930 și a venit alta, însă de astă dată cu închisoare din ce în ce mai mult pînă la masacru. Actualul regim de dictatură fără închisoare este o sinteză de ce era mai rău în regimul liberal și ce era mai rău în regimul Carol II a cărui parte "închisoare-masacru" a continuat-o și a extins-o prima parte a dictaturii comuniste, regimul Dej. Acum e o sinteză de corupție și partid personal, care nu poate decât conveni Sovietelor, pentru că degradează, anulează și descompune poporul român. Cum toată țara e o închisoare, deci comunismul este perfect realizat, Sovietele n'au decât să fie mulțumite și, ai dreptate, nu e momentul să treacă la ocupații spectaculare, pentru că au nevoie de *pîine*, și anul acesta în sensul cel mai strict al cuvîntului. Cît privește "viitorul", de care nu știm nimic, deși e cert că Bulgarii ar vrea să intre în "Pan-Slavia", e bine că de-o cam dată și-a venit nevasta. Cît privește băiatul dumitale tot ce știm este că la comuniști există mereu moment(e) de oscilație, mai ales în raporturile cu "Occidentul" așa că va veni cu siguranță un asemenea moment care să poată fi bine exploatat.

E adevărat că Rușii din opoziție stau bine. Soljenițin dispune de mulți bani și e hotărît să facă ceva cu ei. Depinde cum o face: slavofil sau într-un spirit deschis. Pro-sovietismul occidental este efectiv în criză. Al doilea volum al lui Soljenițin cu afacerea "Gulag" are dela plecare o ediție de 300.000 de exemplare. Prima parte e poate în jurul milionului sau peste, deși cartea e groasă. Spargerea boboiului Brandt și ce s'a mai întimplat în Franța arată un început de redresare.

Am să iau de la poșta niște cupoane pe care ți le trimit să-mi expediezi cartea de artă de care mi-ai spus. "Kairos", volumul meu, întîrzie pentru că prietenul Răuță din Spania a avut o gripă nocivă. Sper că săptămîna viitoare voi primi ceva exemplare. Nu am putut să dau niciunul, la niciun prieten.

Cu prietenie,

Horia Stamatu

P.S. Părerea mea este să-i dai lui Ierunca un fragment de ceva pentru revista "Ethos". Chiar foarte interesant ar fi *filmul* pe care-l scrii.

N.B. În numerele viitoare vom publica restul scrisorilor lui Horia Stamatu către D. Tepeș.

De la profan la sacru

AM FOST colegi, am lucrat în aceeași redacție, a *Vieții românești*, ani de zile, dar n-am prea putut comunica. Din timiditate? Din prudență? Nu știu. Atâta știu că discreția și delicatețea erau modul de a fi al poetului Cezar Baltag.

Nativii din Zodia Leului ar trebui să fie firi solare, exuberante, strălucitor-gălăgioase. Dar nu e așa. Ei impun însă prin acel ceva necunoscut care așează între tine și ei, între ei și lume, un prag, ce nu poate fi trecut. Poetul Cezar Baltag e un nativ din Zodia Leului, dar după cum l-am cunoscut, este un interiorizat, un iubitor de tăcere. O tăcere care cerea tăcere. Care impunea tăcere. Poate poetul gândea la *tăcerea devenită spațiu*... O poemă a sa se intitulează *Tăcerea*, alta se numea *Liniștea*, iar despre tăcere și despre liniște ca entități ale poeziei lui Cezar Baltag se poate glosa la nesfârșit.

Revenind la colegul meu de redacție Cezar Baltag, îl revăd (eu am plecat de mult din redacție) cu capul plecat ca și cum ar fi ascultat o melodie neauzită decât de el, cu un zâmbet perpetuu dar schimbător, totodată, trecând din gamă minoră în gamă majoră, poetul se retrăgea în sine ascultându-și tumultul interior, propriile gânduri.

L-am văzut adesea preocupat sau necăjit, dar nu țin minte să fi jignit pe cineva. Necazul se exterioriza într-un zîmbet care se putea numi dezamăgire. Orgoliul său, așa cum afirmam, era unul tăcut. Reținut. Retras în sine, poetul părea să asculte tăcerea plină de atâtea zgomote sau glasuri nevăzute - pentru fiecare dintre noi, altele.

Îmi amintesc de o dimineață în care ne aflam în același birou. Nimeni nu rupea tăcerea. Ne-o respectam reciproc. Fiecare asculta altceva. Deodată, mi-am exprimat mirarea cu voce tare: "Unde încetează ceasul acela? Căci în odaia asta este un ceasornic." Cezar Baltag, uimit și amuzat totodată, mi-a răspuns: "A, l-ai auzit? E ceasul meu, în buzunarul pardesiului."

Pentru poetul Cezar Baltag, Timpul constituie o preocupare, așa spune o obsesie, mai cu seamă în ultimele sale volume. Timpul ia forme diverse. Poetul iubitor de mistere, mituri, de magie, de taină, exprimă cu rafinament specific intelectualizarea emoției. Într-un limbaj poetic subtil și condensat, "sămânța gândurilor" sale ia forme adesea jucăușe, până la volumul *Dialog la mal* (1985) utilizând descântecul, basmul, visul, absurdul visului, tropii folclorici, ritualurile, distorsionarea simbolurilor etc.

Fără a se despărți de modalitățile sale preferate, Cezar Baltag trece în volumul din 1985 (*Dialog la mal*) într-o altă casuță zodiacală, scrie o poezie *altfel*: el nu renunță la ludic, la joc, dar nu mai regăsim în poezia sa acea detașare voită, mascată, seninătatea se estompează,

încenușându-se. Întrebările asupra necrutătorului Timp ce i s-a dat, interogațiile asupra morții (chiar dacă ea nu este numită totdeauna cu numele ei dar prezentă mereu) continuă obsedant, însă cu sentimentul că de *dincolo* pândește Întinericul, Noaptea, Necunoscutul, Ireversibilul, adică *Taina*.

Povestea, basmul, apar și ele, schimbate: *Nu mai suntem aceiași/ Nici eu, nici basmul/ nu mai avem nici inelul/ s-a schimbat și zâna/ am trecut un râu/ am trecut o vale/ și plopi foșnind nevăzuți/ au schimbat povestea// au schimbat toată povestea, căci, Ziua se sfârșește/ noaptea încă/ nu vine...*

La Cezar Baltag, mai mult decât la alți importanți poeți din generația sa, cuvântul, adică versul, e încărcat, e supraîncărcat de sacralitate miturilor, de magia simbolurilor, devenind astfel expresiv și obsedant; prin metaforă, prin simbol, ideea opresivă a "tregerii", a "lipsei de timp" se conjugă cu cosmogonia, cu întoarcerea la origine, când pământul, materia primordială se poate metamorfoza în "zbor": *Încă un pas și atingi/ Cerul/ dar ești până la umeri pământ// ca și cum zborul însuși/ ar fi de pământ/ ca și cum ar trebui să zboare pământul/ în tine*. Dar îndoiala, și mai mult decât atât, spaima de necunoscut e întruchipată metaforic în zborul unui șoim orb, în zbor orb: *Jos e întineric și tot neantul/ Timpului...sus e întineric/ și nu îl știi/ Șoim orb în zbor orb/ pe o boltă oarbă...*

Cezar Baltag știe, ca nimeni altul, să transforme în poezie ideea, semănând a ritualuri: de pildă, ca într-un fel de *regressus ad uterum*, pământul, mereu pământul, sau praful, materia din care Dumnezeu creat-a omul, mormântul, dar și lutul olarului, adică al creatorului-om: "mormântul uter de pământ" sună un vers, dar și uluitoarea metaforă a mersului pe sub pământ (în poezia *Refracție*: *...raza se frânge și copilul/ care fără să știe a intrat în tunel/ bate în pereți ca să ne spună/ aicea sunt eu/ zece pași departe sunt tot eu/ dincolo de pod sunt eu/ iarăși//... dar faceți-mi un semn/ loviți cu piciorul în pământ să știu/ că mai sunteți/ deși n-am/ să vă mai văd/ niciodată//... și să pot merge odată cu voi/ iar sunetul pașilor voștri/ să răsune la suprafață/ ca și cum/ mi-aș auzi din nou/ după o îndelungată oprire/ inima*.

Lumina ca element constitutiv al vieții sufletești, ca spiritualitate, dar și ca mit creștin, zborul, pragurile, cam totdeauna de netrecut... pragurile care *îți fură umbra* sau dispar, sau *pragurile curgând* ca-n vis sunt, ca și *scara*, simboluri întâlnite frecvent și în ultimul volum, intitulat *Chemarea Numelui*. Cu derutante treceri de la o formă la alta, de la bocet, descântec sau basm, poezia scrisă de Cezar Baltag nu dezmințe dragostea poetului pentru ludic. Există în acest ultim volum, încărcat de metafore, dar și de profunde, tulburătoare idei, mai multe *monodii*, adică niște mo-

nologuri lirice cu nuanțe tragice, impresionante prin forma lor, și mai ales, prin tristețea sfâșietoare pe care o degajă.

Iată, de pildă, *Monodie I*, împrumutând forma descântecului, comunicând perfect prin aparenta simplitate: *...și ți-am zis, Doamne, ți-am zis/ și cu moarte și cu vis/ și cu cer și cu pământ/ și cu toate câte sunt.../ zorii când s-au înălțat/ tu erai demult plecat... Versul impune prin limpezime și puritate: *Dac-ai fi tăcere-n unde/ și tăcerea mi-ar răspunde/ în genune de-ai fi fost/ îi găseam genunii rost/ arșiță de te știam/ luam foc și înviam// Soarta mea am căutat-o/ și-am pierdut-o și-am aflat-o/ și-am aflat că lumea este/ și-ntineric și poveste*.*

Într-o melodioasă *Monodie III* de inspirație folclorică, se infuzează în chip voit o vagă mireasmă eminesciană trisului basm de iubire: *Pământul tot așa îmi pare/ strămbat în drum de-o ursitoare/ și văd în apa din fântâni/ un Făt-Frumos cu fața-n mâini/ de veacuri așteptând pe trepte/ o sfântă Vineri să-l îndrepte/ să-l ia de mână și să-l scoată/ în drumul lui A-fost-odată// Pe câmp aceleași ierburi sunt/ aceiași ulmi tresar în vânt/ aceleași stele noaptea ard/ tu spune-mi, însă, cine-a spart/ oglinda care pe-amândoi/ ne poate-adece înapoși/ fântâna care să ne scoată/ la șarmul lui A-fost-odată...? Dar îndoiala din întrebarea ultimei strofe schimbă imediat întreg unghiul de vedere al poemului, conferindu-i un ce aparte acestei *monodii*: *Aceleași păsări trec tipând/ aceleași pietre-s pe pământ/ aceleași stele noaptea ard./ aceleași ursitori ne-au spart/ oglinda-n care amândoi/ puteam veni în basm-napoi// Ochii tăi spun:/ A fost odată/ ca niciodată// Ca niciodată?**

În poezia lui Cezar Baltag sacrul se împletește cu profanul, iar dezlegarea *Tainei* nu poate fi posibilă decât prin Divinitate.

Însă *Taina* nu poate fi pătrunsă, dezlegată niciodată. Ceea ce mărește suferința omului, creație a Celui nevăzut: *Glod unit cu visul/ în prea tandru miez/ când glosez abisul/ răd și sângezez// Captiv în capcana/ propriului meu trup/ vâlu, visul, rana/ aș vrea să le rup...*

Divinitatea e ascunsă, nu o putem vedea: *Cum te pierzi, tu, Doamne/ într-o poveste plină ochi/ într-un nume nerosit/ într-o căruță de fulgere/ hohotind peste arie// într-o poveste în flăcări/ care vorbește mereu*.

Sacru e prezent pretutindeni: în tăcere, în ecou, în adâncuri, în ființa care se revoltă, uneori, supusă neputinței de a-L vedea: *Cuvintele s-ar stinge dacă-n rugă/ n-ar fi atrase de un punct de fugă/ acolo în adânc/ tăcerea arde/ și Dumnezeu în toate se împarte/ și ca-n oglindă/ dincolo de lume/ El brusc își stinge ultimul lui Nume (Ocultare)*.

Tonalitatea acestui volum e mai cu seamă gravă, tristă, de la melancolie, prin tristețe, către disperatul strigăt tragic al celui care cheamă, dar nu știe dacă

este auzit: *Luminând te ascunzi de mine/ fulgerare de foarte departe/ sâmbure al tăcerii depline/ de dincolo de cuvânt// Cu ochii deschiși piatra întrebă/ și întreabă/ până ajunge nisip/ și nisipul murmură: am fost dovada ta/ și te-am iubit și nu te-am zărit// și ți-am adăpostit absența/ mai mult decât o poate piatra/ adăposti// Doamne, ești oglinda care dispore/ sau Fața/ care nu se poate privi? (Nihil sub sole Domine)*.

O poezie a lăuntricului este poezia lui Cezar Baltag, o poezie a miturilor - decriptate, interpretate în modul propriu, original, al omului erudit care, printre altele, a tradus monumentală *Istorie a religiilor* a lui Mircea Eliade. Vecinătatea marelui spirit și artist l-a restituit însă, integral, așa cum era încă în volumul *Răsfârșeri*.

Cezar Baltag este poetul întrebărilor esențiale. Printre acestea, obsedant rămânând raportul dintre *început* și *sfârșit*, dintre *naștere* și *moarte*, umbra Îngerului morții planând necrutătoare asupra ființei.

Poezia lui Cezar Baltag este osmoză între cugetarea istovitoare și imagine, interpretarea sacralului și a profanului trădează pe omul cult, chinuit de incertitudini, a cărei singură certitudine rămâne aceea a existenței Divinității.

Eugenia Tudor-Anton

Ramuri - 90

CU OARECARE întârziere față de data aniversară, din cauza intemperiilor acestei ierni, a fost sărbătorită la Craiova, în ziua de 26 ianuarie, revista *Ramuri*, cu prilejul împlinirii celor 90 de ani de existență. În spațiosul hol al Teatrului Național a avut loc adunarea festivă urmată de o dezbatere despre *Condiția revistelor de cultură în România de azi*. Au participat Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, Gabriel Chifu, redactorul șef al revistei *Ramuri*, Denisa Comănescu, Dan Cristea, Romulus Diaconescu, Gabriel Dimisianu, Ștefan Aug. Doinaș, Marius Ghica, Ion Mircea, Nicolae Prelepceanu, Eugen Uricaru. Au fost de față membri ai Filialei din Craiova a Uniunii Scriitorilor, oameni de cultură craioveni, cititori ai revistei *Ramuri*.

CALENDAR

26.01.1935 - s-a născut Corneliu Sturzu (m. 1990)

26.01.1941 - s-a născut Adi Cusin

27.01.1909 - s-a născut Petre Pascu (m. 1994)

27.01.1920 - s-a născut Vladimir Ciocov (m. 1986)

27.01.1923 - s-a născut George Mărgărit (m. 1961)

27.01.1927 - s-a născut Gheorghe Grosu

27.01.1936 - s-a născut Dumitru Tampei

27.01.1947 - s-a născut Vasile Sălăjan

27.01.1948 - s-a născut Iulian Filip

27.01.1985 - a murit Ioan Massoff (n. 1904)

29.01.1871 - s-a născut Gheorghe Brăescu (m. 1949)

29.01.1885 - s-a născut Paul Constant (m. 1981)

29.01.1896 - s-a născut Mihai Moșandrei (m. 1993)

29.01.1956 - s-a născut Matei Vișniec

30.01.1808 - s-a născut Grigore Pleșoianu (m. 1857)

30.01.1852 - s-a născut I.L. Caragiale (m. 1912)

30.01.1909 - s-a născut Ion Munteanu (m. 1995)

30.01.1916 - s-a născut Viorica Tomescu

30.01.1925 - s-a născut Nagy Pál

30.01.1932 - s-a născut Eugenia Margine

30.01.1932 - s-a născut Dinu Sărauru

30.01.1934 - s-a născut Hans Liebhart

30.01.1958 - a murit George A. Petre (n. 1900)

30.01.1988 - a murit Endre Karoly (n. 1893)

31.01.1843 - s-a născut Ion Bumbac (m. 1902)

31.01.1870 - a murit Cilibi Moise (n. 1812)

31.01.1911 - s-a născut Florica Ciura Ștefănescu (m. 1976)

31.01.1926 - s-a născut Dominic Stanca (m. 1976)

31.01.1929 - s-a născut Constantin Mateescu

31.01.1930 - s-a născut Marta Cosmin

31.01.1931 - s-a născut Andrei Băleanu

31.01.1937 - s-a născut Mircea Micu

31.01.1952 - s-a născut Luminița Sobietchi

31.01.1958 - a murit Al. Popescu Negură (n. 1893)

31.01.1980 - a murit Valentin Bucuroiu (n. 1934)

31.01.1987 - a murit Nicolae Velea (n. 1936)

1.II.1838 - s-a născut Nicu Gane (m. 1916)

1.II.1912 - s-a născut Vasile Netea (m. 1990)

1.II.1922 - s-a născut I.M. Ștefan (m. 1992)

1.II.1923 - s-a născut Lia Crișan

1.II.1932 - s-a născut Anatolie Paniș

1.II.1934 - s-a născut Nicolae Breban

1.II.1936 - s-a născut Nicolae Motoc

1.II.1945 - a murit Ion Șugariu (n. 1914)

1.II.1949 - a murit N.D. Cocea (n. 1880)

1.II.1951 - s-a născut Rodian Drăgoi

Suspecți de excepție

CEEA CE scoate din rând policier-ul *Suspecți de serviciu* este tocmai capacitatea de a-și depăși propria condiție. Cu alte cuvinte, ceea ce ar fi putut să nu fie altceva decât un simplu film polițist - zice, lucid-orgolios, chiar regizorul - "s-a transformat într-o dramă psihologică și mitologică..." Acest policier admirabil, care a făcut săli pline la ultimul Cannes, putea fi văzut, și la București, săptămîna trecută, cu sala (Sala Palatului) aproape goală.

Autorii - regizorul și scenaristul - sînt doi tineri americani (prieteni și foști colegi de liceu, în New Jersey). Christopher McQuarrie: un scenarist cu un stagiul de patru ani la o agenție de detectivi, un scenarist al cărui mod de a scrie (cu dialoguri în cascadă) le-a amintit - ca o garanție! - unor producători, de Hollywood-ul anilor '40 și '50. Și Bryan Singer, regizorul care, după o diplomă în istoria filmului, după un scurtmetraj, multi-premiat, pe 16 mm, după debutul în lungmetraj, la 27 de ani, (*Public access*, după un scenariu de același McQuarrie) a reușit, la 29 de ani, să se facă admis în Selecția Oficială a Cannes-ului, cu un "simplu film polițist"...

Dincolo de poveste (povestea unui geniu al răului, un "personaj absent" care trage toate sforile acțiunii, un personaj obsedant pe care

The Usual Suspects (Suspecți de serviciu) Prod. SUA 1995, distribuitor Guild Film România. Regia: Bryan Singer. Scenariul: Christopher McQuarrie.

Babe, cel mai curajos porc din lume. SUA 1995. Regia: Chris Noonan. Scenariul: George Miller.

toată lumea, inclusiv spectatorul, îl caută cu febrilitate, ca să-l descopere în ultimele 30 de secunde ale filmului, într-un final frapant, unul dintre acele finaluri pe care nu le uiți nici după ce ai uitat tot restul), dincolo deci de povestea propriu-zisă, ceea ce interesează, în ordine cinematografică, e modul în care regizorul a rezolvat - plastic și "filosofic" - narațiunea. E remarcabilă o anumită "privire" a regizorului - cînd detașată, cînd fascinată de fețele personajelor și de fața lucrurilor; e remarcabilă și forța regizorului de a conferi cadrului (uneori "din nimic") substanță și organicitate (la capitolul organicitate, poate nu e lipsit de semnificație și faptul că muzica și montajul filmului sînt semnate de unul și același om: John Ottman). Bryan Singer probează un tip de inteligență care îl apropie, în spațiul american, de un alt cineast (și dramaturg) interesant - la noi cu totul străin - David Mamet. După cum nu foarte cunoscuți, la noi, sînt actorii din *Usual Suspects*, prestigioși peste Ocean, de pildă interpretul personajului cel mai atașant al filmului (șchiop, handicapat, "mai prost și mai slab decât restul «suspecților»"), Kevin Spacey, pe care ni-l imaginăm cum trebuie să fi fost, pe Broadway, în *Strigoii* lui Ibsen, față în față cu Liv Ullmann...

Raportîndu-se la filmele hollywoodiene de gen - în care narațiunea limpezește, sistematic, "șarada", și în care "cineastul adaugă, mereu, informații care să clarifice acțiunea", acest tînăr regizor și-a propus, în mod declarat, "o deturnare a genului": "am văzut în scenariu o bună ocazie de a mă juca un pic cu convenția conform

Suspecții de serviciu, de la stînga spre dreapta: Kevin Pollak, Stephen Baldwin, Chazz Palminteri, Gabriel Byrne și, ultimul dar nu cel din urmă, Kevin Spacey.

căreia «narațiunea nu poate să mintă». În filmul meu, toată lumea crede că deține o bucată din *puzzle*, dar nu este decât o *iluzie...*» Într-adevăr. Ingenioasă capcana "narațiunii mincinoase"! Dacă ar vedea filmul, dl. Robbe-Grillet s-ar amuza, cu siguranță.

După încheierea "discursului", acest simplu film polițist care și-a depășit condiția îi induce spectatorului senzația că a fost - este! - un mare naiv. Și că - pentru totdeauna - "Mai multe-s pe pămînt și-n cer, Horatio, decât închi puie filosofia ta..."

IN ORAȘ mai poate fi văzut un film - evident, american - care, și el, își depășește condiția (condiția primordială, de "film pentru copii"), și care ilustrează, printre altele, chiar tema "depășirii condiției": *Babe, cel mai curajos porc din lume*, în care porcușorul Babe, cu voință, cu drăgălășenie și cu astre favorabile, își depășește condiția de șuncă ambulată și cîștigă Campionatul național de... cîini ciobănești. Un fel de ecou de *Forrest Gump* în lumea animală, un mesaj relaxant și stenic, așa cum îi șade bine în special filmului american.

Mărturisesc că n-aș fi mers la *Babe* dacă nu l-aș fi văzut inclus pe lista Globurilor de aur și dacă n-ar fi insistat copilul Alexandru.

Babe marchează primul film străin dublat integral de actori

români. Oricît de detestabilă ar fi practica dublajului, în cazul filmelor pentru copii (preșcolari) ea își găsește o justificare. La *Babe* dublajul în românește sună la limita "posibilului"; o singură voce sună de-a dreptul fermecător: vocea purcelușului (vocea unei tinere actrițe, aflăm, Dora Ortelecan). "Nu e chiar așa rău vorbit!", îmi șoptește, pe la jumătatea filmului, copilul Alexandru. În schimb, din loc în loc, întregul ecran e ocupat cu inserturi uriașe, - ne-subtitrate în românește! - și scrise într-o limbă care nu e "de circulație internațională". "De ce nu e în engleză?", întreabă copilul Alexandru. Ne întrebăm și noi. Nu e vorba aici de faptul că, întîmplător, inserturile sînt în limba maghiară și că "expeditorii" ar fi confundat, cum spunea cineva, Bucureștiul cu Budapesta. E vorba de faptul că, în *mod normal*, inserturile ar fi trebuit să fie în limba "originară", de producție, a filmului, și, neapărat, subtitrate în limba română. Și e vorba, mai ales, în această "mică neglijență", de o mare indiferență - ca să nu spunem dispreț - a distribuitorilor față de un public prea tolerant din fire. Să zicem mersi că ne-au adus *Babe*, ce mai contează că are inserturi pentru o altă țară?! La noi, merge și așa. Merge oricum.

Ester Krumbachová

NĂSCUTĂ la 12 noiembrie 1923 la Brno, absolventă a Facultății de arte plastice, secția pictură și grafică, Ester Krumbachová și-a început activitatea la Teatrul din České Budejovice.

În anul 1955 s-a mutat la Praga, fiind angajată ca scenograf și designer de costume la Teatrul Național.

Începînd din anul 1962, numele ei e legat de noul val al cinematografiei cehe.

A colaborat cu regizorii Jan Nemec ("Diamantele nopții", "Mucenicii dragostei"), Vera Chytilová ("Margareta", "Roadele pomilor din Rai"), Karel Kachyňa ("Cu trăsura la Viena") și Vojtech Jasný ("Toți acei prieteni buni").

După 1969, majoritatea filmelor ei au fost trecute la index. Timp de douăzeci de ani, a avut aripile tăiate.

Cu o mare energie, Ester Krumbachová își reia activitatea după 1989: scrie, filmează, face planuri de viitor, uitînd chiar să-și serbeze ziua de naștere în noiembrie 1993... Orice lucru îl făcea cu o pasiune arzătoare, afirmînd că fără pasiune totul e inutil.

Ne-a lăsat drept moștenire o operă plină de respect și

dragoste față de ordinea ascunsă a naturii.

Ironia soartei face ca talentata scenaristă și scenografă cehă să lucreze, înainte de trecerea în neființă, chiar la scenariul după traducerea nuvelei "La Țigănci" de Mircea Eliade, realizată de Jirf Nasinec...

"Și moartea-cum e, oare, fără fast, podoabe și coroane de flori? Plecarea e de fapt la fel de excepțională ca și apariția, și apoi dispărem dar UNDE? Se spune *acolo de unde am venit*. E destul de ambiguu, dar sigur că da, neștiind de unde, nu știm nici unde... plecăm ACOLO și...adio, arme, s-a rezolvat..." a scris în cartea "Dinadins uitate, dinadins neexpediate, scrisori amestecate cu povești negre", purtînd subtitlul: "Prima carte a Esterei" - care va fi, din nefericire și ultima...

Într-unul din ultimele interviuri acordate televiziunii cehe, Ester Krumbachová spunea: "Mă gîndesc că Stixul ar trebui să aibă pe mal niște indicatoare, acolo unde vine Haron să-i conducă pe tărîmul umbrelor pe cei morți de curînd, niște plăcuțe pe care să stea scris: *Rîul Stix este și pentru cei ce nu știu să înoate...*"

Lidia Sofica-Nasinec

Marian Hudac

UNITER anunță
cu profundă durere:

A CĂZUT fulgerător ca un ostaș la datorie, înconjurat de colegi și prieteni - actorul MARIAN HUDAC.

Născut în 1934, absolvent al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, promoția 1961, Marian Hudac a slujit cu talent, cu cinste și credință scena Teatrului Național București timp de mai bine de treizeci de ani, chipul său jovial rubicond atrăgînd simpatia publicului larg în sutele de spectacole din dramaturgia clasică și contemporană în care a jucat cu prestanță și aplomb. Moartea sa incredibilă și prematură lasă un gol în lumea teatrului, un regret profund în inimile celor care l-au îndrăgit și prețuit.

Dumnezeu să-l odihnească.

PREPELEACde Constantin
Toiu

Cizmarul cu fler

ÎN PRIMUL RÎND, felul cum vorbim ne trădează. Recent m-am dus la cizmar să-mi pună pingele la ghețe. Este un tânăr de vreo treizeci și ceva de ani, calm, elegant, îmbrăcat haios, americaneste. Am intrat în vorbă cu el. Cum fac de obicei cu toți meseriașii pe care îi cunosc. Croitori, instalatori, electricieni. Chiar și cu băieții ce vin să încaseze lumina, - *arz-o-ar focu!* - cum zice o vecină în vîrstă. Acest cizmar simpatic vrea să emigreze în America, la Las Vegas. Da, chiar acolo. Unde are un prieten, croitor, stabilit mai de mult. Omul, cizmarul, are familie. Doi copii mici. Croitorul, și el, tot doi, făcuți cu o americană. Dorul de țară, - nu numai vechea prietenie, - îl face pe croitorul din Las Vegas să-i scrie des cizmarului meu, - spun *meu*, cum aș zice *doctorul meu*. Îi dă din cînd în cînd și telefon, care costă... Dar parcă nostalgia are vreun preț și te mai tocmești cu dînsa?...

Cu vizele astea e mai greu, mărturisește el lucrînd. Americanii se lasă greu, greu de tot, din ce în ce mai greu. Ca și cum pămîntul lor nu ar mai fi, ca pe vremuri, al făgăduinței, iar sub împunătoarea statuie a *Libertății*, - la subsolul ei, - unde se află *Muzeul emigrației*, nu ar mai exista pozele acelea cumplite de familii sărace de la finele secolului trecut și de la începutul celui în care ne aflăm. Le-am văzut cu ochii mei. Și am izbucnit în lacrimi. De patetismul mizeriei celor imigrați. De disperarea lor din ochi. De copiii scheletici. Dar și de imensa, incomparabila, - pe atunci, - generozitate americană. De altfel, mulți din urmașii acelor nenorociți, ale căror fotografii mărite stau și azi sub piedestalul *Amfitrioanei divine* ținînd sus torța ei nestînsă, totuși, deși înălțimea flăcării mai scăzu, au ajuns în secolul nostru mari oameni de știință, mari artiști, mari oameni de finanțe, mari generali, oameni politici: țin minte, din copilărie, că un văr de-al mamei, plecat și el în America, unde ajunsese episcop, le trimitea alor mei, din cînd în cînd, cîte 5 (cinci) dolari. Iar în Urziceni asta făcea senzație. Poștașul, care ne cunoștea, striga încă de la poartă: "Iar a primit coana Ifighenia cinci dolari din America, *ăștia bani!*" Hîrtia verzulie circula cîte o zi, două, prin vecini, arătată cu mîndrie, pipăită, mirosită, ca și cum banii ar fi avut miros. Și au, uneori, au. Depinde de unde vin, cine i-a ținut în mînă, pe unde au umblat. Și-abea acum mă gîndesc, în imaginația mea, că bancnota aceea, banul american, trimis peste ocean, mirosea, sigur, a *libertate*.

Ochean

NU DESPRE Georges Boulanger, rebelul general francez, ministru de război demis, vreau să scriu, deși sinuciderea lui pe mormîntul amantei de la Ixelles ar merita destule lacrimi.

Georges Boulanger, spre a cărui personalitate îmi îndrept eu condeiul pios, se trăgea din ținutul Dunării de Jos și răspundea în copilărie la numele de Buligă. Plecat de acasă la o vîrstă fragedă, și-a deschis drumul cu arcușul: a fost unul dintre marii artiști ai vioarei. A cîntat pentru președintele Franței, pentru regele Angliei, pentru țar. La curtea imperială rusă era un răsfațat, deseori invitat să spulbere melancolia capetelor încoronate sau să le-o multiplice pînă la extaz. Bani, diplome și medalii îl răsplăteau pentru rîvna și geniul său. În Germania, după primul răzoi mondial, a însufletit și petrecerile noilor guvernanți cu cîntece de pe malul Dunării, de la Viena la Sulina. În filme "tari" din acea vreme aflăm multe scene în care plînsul înăbușit al

Asta îmi aduce aminte de o altă hîrtiță de 5 dolari, pe care Zaharia Stancu, președintele scriitorilor, aflîndu-se în America, unde ținuse o conferință în fața unei colonii de români stabiliți de mult în S.U.A., o primise din partea unei băbuțe. De fapt, n-o primise... Băbuța, după conferință, se apropiase de el, și, în vîzul și auzul tuturor, se căutase în geantă, scosese cinci dolari și îi întinsese lui Zaharia Stancu, zicînd vorbă cu vorbă: "Ia, maică, banii ăștia, să ai de-o țuică!" El refuzase. Bătrîna stăruia. Nu pricepea cum cineva poate să respingă 5 dolari. Președintele scriitorilor socotise că ar fi fost o jignire să-i primească, refuzînd cu hotărîre. Aici dăduse el chix. Dacă ar fi fost un mare prozator, i-ar fi luat pe loc, vîrîndu-i repede în buzunar, și ar fi ținut în glumă altă conferință. Dar, Dumnezeu să-l odihnească, nu era. Și nici măcar nu ar fi fost primul său compromis.

Reviu la cizmar. Cum o să se descurce el tocmai la *Las Vegas*?... Viața acolo e ca-n filme. Ca-n filme de-adevăratele. Mi-a explicat că mai întîi o să stea la prietenul lui, croitorul, care abea-l așteaptă și care i-a și rezervat în croitoria lui de lux o cămăruță unde să lucreze liniștit. Știam că americanii aruncă încălțările uzate și își cumpără altele noi, nu ca la noi, să te duci să-ți pui pingele. Meseriașul mă lămuri. Frumoasele de la Las Vegas (știa de la croitor) purtau niște pantofi scumpi - scumpi de tot - cum-părați din Europa, din Italia mai ales, că americanii nu fabrică. Și, se mai roade un flec, un fleculeț, și e nevoie să-l dregi, fin de tot, ceasornicarie; ori o baretă s-a rupt, sau trebuie să-i mai dai o gaură. Nu arunci, numai pentru atît, un pantof de damă, unic, ca stîl și formă. Iar croitorul ar fi dat sfoară: *e la mine un românaș piceput, vi-l face pe loc!*... Or, lucrul manual acolo costă... Mă minunam. Ce idee! La Las Vegas! La care noi ne uităm la t.v. ca la un paradis; aiurit, dar paradis...

Cînd mi-am luat ghețele, pingelile, în atelier mai era cineva, un neam de-al lui, care fusese de față și la prima noastră convorbire. Politicos, la plecare, cizmarul mi-a zis: "Domnule, vă rog să nu vă supărați, dar am făcut un pariu cu dumnealui, - și-l arătașe pe celălalt. Eu am zis că dvs. trebuie să fiți scriitor, și el a zis că avocat. Am pariat pe cinci mii. I-am întins mîna și i-am spus "i-ai cîștigat!". Ce fler! Ce intuiție! Preciș că va pune, în orașul pierzaniilor, niște flecuri formidabile. Cu timpul se va lansa și într-o mare afacere. Și asta, numai fiindcă m-a ghicit.

instrumentului său sporește momentul dramatic, ba cîteodată, o frîntură de timp îl vezi și pe maestru în acțiune - vioara înălțată oblu, fața transfigurată, pleoapele strîns închise, semideschise sau deschise după trebuință, todeauna vibrînd.

L-am cunoscut la un spectacol de varieteu la Bonn. Aplaudat la intrarea în scenă, ovaționat la ieșire, i se ceru în coruri tumultuoase să cînte propria-i compoziție "Avant de mourir". Cînd acceptă, la primele note o tăcere de moarte cuprinse sala imensă, o acoperi deodată ca un lînțoliu rece. Sunetele stîrneau valuri închipuite care își tăiau răsufierea, te sugrumau, strunele pătimaș chinuite se prelungeau pînă în miezul sufletului, te ferecau în cadența lentă a melodiei: vrăjitorul de pe scenă dispunea de viața, de moartea ta.

L-am sărbătorit cu studenții români după spectacol. De-aproape îi vedeai pielea maronie brăzdată de ani, o musteață neagră, „hoțească”, era în contrast cu părul alb; degetele înnegrite de tutun păreau niște gheare,

glasul suna răgușit; cîntînd, ochii umezi i se aprindeau ca luminile unei corăbii pe nesfîrșitul mării. Ne-a delectat cu "cea mai frumoasă romanță românească", *Steluța*: "Tu care ești pierdută în neagra veșnicie/ stea dulce și iubită..."

Învățase muzica de la păsările primăverilor dunărene; le urmărea cu cetera prin hățisuri, să le imite cîntecul. Încet, încet și-a făcut un nume, numai războiul l-a legat de un loc, l-a silit să renunțe la viața de nomad. La Berlin, a trăit sosirea Armatei Roșii. Povestea că prima grupă de ocupanți care i-au devastat locuința voiau să-l omoare fiindcă nu mai avea ce să le dea de băut. L-a salvat vioara. Le-a cîntat ore întregi, fără întrerupere, pînă ce în uniforme însemnate de gloduri, de zăpezi și de sînge, s-a reîntors ce e omeneșc. Și astfel, luni și luni a fost preferatul sovieticilor biruitoari, cum fusese acela al țarului omorît.

Paul Miron

SIMULACRELE NORMALITĂȚIIde Eugen
Negrici

O privire globală

AM AFIRMAT, tot aici, că metoda vocațiilor ne invită să avem o privire globală asupra tuturor formelor de manifestare ale spiritului. Care ar fi avantajele acesteia? În ce constă adecvarea ei la situația culturilor cu evoluție atipică precum cele din zona noastră geografică, de exemplu, unde fenomenele de recuperare și de compensare sînt evidente? Pînă la constituirea - la jumătatea secolului trecut - a societății civile și a unui nucleu intelectual receptiv care a făcut posibilă ivirea semnelor unei funcționări normale, a unei evoluții cît de cît firești a fiecărui domeniu (artistic, cultural, științific, religios etc.) în parte ca tot atîtea organisme în mișcare nu se poate vorbi nici de tradiție, nici de audiență, nici de conștiință culturală, artistică sau științifică, nici de continuitate. Situația scrisului în limba română e pilduitoare. Cu excepția literaturii religioase oficiale (canonice) care, cel puțin a fost, într-o oarecare măsură, editată, în "dinamica" tipăriturilor românești domină hazardul: trei secole de apariții puține și întîmplătoare, defazate față de produsele similare europene, și, pe deasupra, prin punerea tardivă în circulație, devenite relicve înainte de a-și fi consumat puterea de înrînire imediată. Faptul că unele reiau, ca sub puterea unei fatalități, a unei obligativități transistorice, experiențe - după cîteva secole după ce acestea reprezentaseră preocupări majore în alte părți ale Europei - trebuia să ne dea curajul să ignorăm factorul timp, rigorile evoluției cronologice și chiar ideea de succesiune. Cum e clar că istorii autonome și pe domenii ale acestor manifestări ale spiritului (istorii literare, ale prozei, ale poeziei, ale oratoriei, istorii ale artelor plastice, istorii ale științelor pozitive etc.) nu sînt posibile, nu ne rămîne de făcut decît să descoperim acele *modele mentale in potentia*, acele *vocații* universale care au putut fi actualizate cu produse originale, cu prelucrări, cu traduceri, cu fragmente sau opere preluate de peste tot, indiferent de momentul și de domeniul apariției.

Precizez că numai existența în sine a acestor *vocații* are un caracter (ca să zicem așa) general-uman, întrucît felul cum sînt satisfăcute ele de produsele creativității noastre e marcat de circumstanțialitatea istorică, politică și socială. Se întîmplă ca sub presiunea factorilor socio-istorici, politici, economici trebuințele noastre spirituale să se modifice și, odată cu ele, *vocațiile active* ale destinatarului. După ultima epocă totalitară - cenusie, ipocrită și interdictivă - cînd active cu adevărat au fost *vocația veridicului* (satisfăcută și cu jumătățile de adevăr ale literaturii aluzive), *vocația informării* și

vocația evaziunii și nu cea a *educării* (desăvîrșirii) și cea a *idealizării* (pe care oficialii le-ar fi dorit singurele actualizate perpetuu), au ieșit în prima poziție *vocația ludicului și a divertismentului și vocația insolitului și a peripeției* care corespund unor destinații oboșite de afită prelungă tensiune cenusie și nerăbdători să înfulece repede știrile picante oferite de ziare și de filmele și cărțile odinioară interzise.

E de prevăzut ca *vocația veridicului* satisfăcută pe deplin de memorialistică, de întîmplări și știri reportericești necenzurate, de scrierile istorice neviciate partinic să continue să fie, o vreme, activă. Ca reacție la ateismul și la materialismul agresiv oficial se editează și se citește astăzi - ca în Occident, după război - o literatură ezoterică, oraculară de toată mîna. O atracție irepresibilă pentru tot ce e misterios, ocult, mistic, oriental (împlinind *vocația euristicii* și cea a *evaziunii*) a făcut ca standurile și tarabele din gări să se acopere într-o proporție uimitoare cu asemenea scrieri.

Sînt produse ale spiritului care satisfac mai multe *vocații* (cum ar fi, de pildă, romanele, pentru mulți și polițiste, ale lui Dostoievski) și faptul le pregătește o audiență de durată, și la diverse categorii de destinații. Altele intrupează nevoile unei vîrste anume. *Vocația desăvîrșirii* (perfecționării) pare a aparține în mare măsură adolescenței însetate de metamorfoze, fascinate de idoli și de modele. La fel cea a *informării*, căci nevoia de cunoaștere e mai puternică desigur atunci. *Vocația magnificării* (în varianta religioasă), activată în pragul bolii, al bătrîneții și al morții, e legată cu fire invizibile de păcat și de primejdie, mai precis de conștiința exacerbată a prezenței lor. Nici ocupațiile și preocupările profesionale ale indivizilor, obiceiurile lor intelectuale nu sînt cu totul străine de predicția pentru anumite texte, pentru anumite produse. Creșterea numărului de ingineri, de cercetători, de tehnicieni în ultimele trei decenii de industrializare și de urbanizare comuniste a făcut să se manifeste viguros *vocația informării* și, nu mai puțin, *vocația euristicii*, satisfăcute de textele științifice, de critica de întîmpinare, de romanele polițiste și chiar de poezia care dă, după un efort intens de descifrare, o satisfacție de tip euristic. De altfel atmosfera irespirabilă și împușinarea bolnăvicioasă a posibilităților de mișcare, de manifestare au determinat în vremea comunismului o dorință de evaziune prin literatură și chiar o deschidere spre poezie pe care nu le va mai cunoaște probabil vreodată acest popor în istoria lui.

„Avant de mourir“

Utopia
însingurării

EVUL MEDIU, cu lumea lui meditativă, introspectivă a izolat treptat un "spațiu privat", sinonim cu "ascuns, tainic, rezervat". Acasă, izolat, separat de ceilalți, într-un spațiu intim, de familie; apologia singuratecului, a sihăstriei, a desprinderii de lumea coruptă pentru a găsi cărarea ce duce spre divinitate (temă deosebit de frecventă în Orientul islamic - la Al-Farabi, Avicena, Ibn Bagga, Ibn Tufayl), acoperirea cu văluri (lumea misterelor), ascetismul, modestia, fărâmițarea puterii, insularizarea curților Evului Mediu timpuriu: acest fascinant turn de fildeș merita să fie altfel cercetat decât cu instrumentele istoriografiei tradiționale. Într-adevăr, o istorie a vieții private, opusă celei publice, este nu numai o istorie a mentalităților, mai mult decât o

nier-Bohler, Philippe Contamine, Philippe Braunstein) dar și îndrăzneala realizării unei asemenea panorame.

Cele două volume (III și IV) apărute în 1995 la Editura Meridiane (volumele I și II au fost tipărite cu un an înainte iar 1996 le va aduce pe V și VI) beneficiază de traducerea strălucită a doamnelor Maria Berza și Micaela Slăvescu și de un impresionant număr de ilustrații (arheologie, pictură, grafică, fresce, obiecte de cult ori podoabe) menite să umple un gol real în bibliotecile noastre "publice" ori "private". Factologia concretă și diversă care prezintă realitatea familiilor aristocrate din Franța feudală (conviețuirea, raporturile sociale interne, raporturile de rudenie, metamorfozele ascendenței etc.) ca și viața notabililor toscani în ajunul Renașterii (inclusiv autoritatea Bisericii și influența ei a vieții private) - are drept contrapondere "explorarea unei literaturi", a imaginarului, a locurilor simbolice (turnul, livada, paradisul simțurilor); lumea amorului curtenesc, a trubadurilor, gineceurilor, a "straturilor vestmântului" ("este rușinos să vezi o femeie goală"), a vieții contemplative (cu ficțiunile interiorității - vorbirea lăuntrică - și identității: visul, minciuna, oglinda...). Amenajările spațiului privat duc la "amenajarea intimității", la regulile și interdicțiile de rigoare. Astfel, anahoreții care își doreau să atingă prin singurătate un grad superior de perfecțiune, aveau și obligația tăcerii: probă "care face parte din experiența retragerii, a reclusiunii" propusă "și ca privațiune, dar și ca proiect al unei înălțări spirituale". Era admisă ca distracție doar lectura individuală - "în mod expres denumită privată, alt exercițiu de interiorizare, dialog mistic cu Dumnezeu". Cavalerii rățacitori prin codri și castele (literatura cavalească: îndemna la autodepășire, perfecționare prin supunerea la încercări), trubadurii îndrăgostiți izolându-se sub clopotul iubirii pure (spre a nu ceda tentațiilor) nu sunt decât măști ale Singuratecului, principalul personaj al Evului Mediu. Cât despre femeie, "ea e sortită să rămână închisă într-o incintă suplimentară... trebuie să fie pudică, retrasă, așezată sub autoritatea bărbaților... ca o primejdie, capcană cu atât mai periculoasă cu cât e mai aptă să seducă".

Utopiile
Renașterii

IMPLOZIEI meditative medievale Renașterea i-a adăugat o energie nouă: eliberarea individului, redescoperirea omului (altă privire asupra greco-latinității și creștinismului), "promovând Occidentul" într-o vreme în care Europa "lăsase decisiv în urmă civilizațiile paralele". După 1600

Jean Delumeau, *Civilizația Renașterii*. Traducere de Dan Chelaru. Editura Meridiane, București, 1995. Vol. I și II. Lei 7000.

nu se mai poate vorbi de egalitatea și chiar superioritatea tehnicii arabe sau chineze pe care o remarcaseră participanții la primele cruciade. Elanul decisiv al marilor literaturi europene - Ariosto, Macchiavelli, Rabelais, Ronsard, Spenser, Camoens, Juan de la Cruz -, victoria limbilor naționale, Reforma și faptul că datorită lui Luther oamenii din popor au citit mai mult Biblia, rolul conducător al muzicii flamande (Johannes Ockhegem, Josquin des Près, Rolando di Lasso), pictura și grafica unor Van Eyck, Bellini, Veronese, Rafael, Dürer, arhitectura apărută "grație unei Antichități mai bine cunoscute dar și unei atenții sporite acordate lumii exterioare", progresul tehnic (Leonardo da Vinci - hidrotehnician care asana mlaștini, inginer pasionat de teoria zborului), progresele navigației, ceașornicării, apariția tiparului, introducerea ochelarilor de sticlă în locul celor de cuarț - toate acestea au schimbat, la propriu, "maniera de a vedea lumea". Dürer proiecta orașe nu numai practice, ci și frumoase, cu spații verzi, Leonardo le închipuia cu etaje, apăreau cartiere rezidențiale, cu palate, calești, personaje luxoase, mese copioase: totul proiectat în mari utopii. Chiar și întoarcerea la mitologie a fost un fel de a visa la vârsta de aur. Tabloul lui Bruegel cel Bătrân aflat la pinacoteca din München ("*Țara unde curge lapte și miere*") ilustrează visul unei civilizații plictisite de momele, foame, războaie, un fel de rai al flămânzilor care nouă ne amintește nu numai *Țiganiada* ci și mult mai vechile colinde (casele de turte dulci, purcelul cu clisa grasă umbilând prin casă cu cuțitul în spinare etc.). Un bărbat e dus de doi sergenți - cu inscripția "merge la închisoare fiindcă a muncit". Vis al chinuțiilor care secole de-a rândul fuseseră

îndemnați la disprețul lenei, plăcerilor. Evident, deliciile paradisurilor artificiale erau periculoase, aduceau riscul abandonării sufletului: tema favorită a lui Bosch, care a plasat *Infernul* alături de *Hortus deliciarum*.

Utopic este și programul de studiu fixat de Gargantua fiului său Pantagruel: program "pentru uriași", care ar fi trebuit să cunoască la fel de bine greaca, latina, limba hebreă, chaldeana, "toate canoanele" astronomiei, dreptului civil, științei și medicinei. Nu întâmplător l-a creat Renașterea pe Faust, care printr-un pact cu diavolul a vrut să știe cât știe Dumnezeu (reluând tema prometeică). *Utopia* lui Thomas Morus (1516), abația Thèleme a lui Rabelais, ținutul Macaria descris de Kaspar Stiblin, *Cetatea Soarelui* de Campanella, *Noua Atlantidă* a lui Francis Bacon - toate aceste cetăți fericite prin definiție sunt rodul unui optimism nejustificat. O posibilă explicație ar putea fi citită la Campanella: "Christos nu a rămas decât șase ceasuri pe cruce... Pentru ce să ni-l închipuim tot timpul înconjurat de dureri, care sunt niște suferințe mărunte pe lângă bucuriile care au urmat supliciului".

Utopică s-a vădit a fi și credința în libertatea individului, impresia că omul poate alege în jocul de simpatii și corespondențe macro/microcosmice. Recunoscând liberul arbitru, Macchiavelli asigura totuși că "hazardul cârmuiește jumătate, sau ceva mai mult de jumătate din acțiunile noastre". Greu de crezut pare astăzi optimismul umanist (Pico de la Mirandola: "nemulțumiți de mediocritate năzuim spre culmi și ne istovim în a le atinge, știut fiind că dacă dorim, ne este cu putință"). N-au contestat oare secolii afirmația lui Erasmus că "natura omului e o înclinație profund instinctivă spre bine"?

Cât despre "reabilitarea femeilor" - față de "cearta" lor în Evul Mediu - cum n-ar fi avut parte de laude cea mai frumoasă ființă a creației, ilustrată de Botticelli, Cranach, Leonardo, Rafael, Jean Goujon? Nu însingurarea, ci viața de familie, căsătoria (chiar și a preoților - adusă de Reformă), erotismul (inclusiv draparea în mituri helene a homosexualității, pe care Evul Mediu o anatimizase) rezultă din noua vedere asupra lumii. Totuși nu se poate vorbi de neopăgânism într-o epocă mai creștină ca niciodată. Doar de o încercare de reconciliere a cetății terestre cu cetatea celestă, a greco-latinității cu Biblia, a rațiunii cu nesăbuinta.

Contradictoria Renaștere ar fi lăsat, după Jean Delumeau, trei mesaje: orientarea spre matematică și știința cantitativă, abandonarea austerității (convingerea că frumusețea omenească e bună, reflex al lui Dumnezeu), erasmica poruncă a bunătății și iertării. Matematica, frumusețea și bunătatea.

Pacea, mila și omul. Sublinierile unui testament pe care încă îl mai citim - fără a fi întru totul convingși că ne-au fost lăsate în seamă chiar nouă.

Parafraze
eretice

POATE că într-adevăr numai poezii își mai bat astăzi capul cu "testamentele", fie ele medievale sau renașcentiste. Căutând "intrarea secretă" - urcușul spre Dumnezeu - și ieșirea din prizonieratul Sinelui, Meister Eckhart l-a inspirat pe poetul francez Michel Camus în scrierea unor versuri conceptuale, clare ca niște game ascendente sau descendente dintr-un choral de Bach. Aparent enunțuri filozofice, având drept personaje principale omul interior și/sau exterior, definind "interiorul infinit", "originea originii", "nonreferentul absolut", "identitatea negativului" ș.a., versurile lui Michel Camus au o rece ardere: "Eu și Dumnezeu/ chiar dacă nu suntem decât ocazional înrudiți/ prin lumina eternă/ suntem din același lemn din care se hrănește focul". Noptatec și irationalist, poetul proclamă non-activa *oarbă misiune*: "Nu poți vedea omul interior decât fiind orb/ nu-l poți cunoaște decât fiind ignorant". Emoția aduce vizionarism, "în privirea omului exterior/ alchimia naturii/ (*entropia*) transformă lumina în căldură/ în privirea omului interior/ alchimia supranaturii/ (*conștiința*) transformă căldu-

Michel Camus, *Parafraze eretice. Tăcerea zeilor*. Traducere de Valeriu Stanciu. Postfață de Ioan Holban. Editura Cronica, Iași, 1995. 94 p. Lei 2000.

ra/ în lumină". Asemenea proces alchimic s-ar dori versurile lui Michel Camus. Siblinica transformare are loc și în ciclul *Tăcerea zeilor*: "Numai tăcerea e autobiografică".

Traducerea cristalizată/clară a poetului Valeriu Stanciu precum și hermeneutica postfeței lui Ioan Holban revelează principala "erezie" din poezia lui Michel Camus: folosirea tonului analitic, eseistic, "cu un mare grad de intelectualizare" acolo unde ne-am obișnuit să întâlnim vâlvătaia mistică. Pare chiar răsufletarea lui Gerilă - care ne face și nouă accesibilă proba rugului interior.

Philippe Ariès, Georges Duby (coordonatori), *Istoria vieții private. De la Europa feudală la Renaștere*. Traducere de Maria Berza și Micaela Slăvescu. Editura Meridiane, București, 1995. Volumul III (386 p.) și IV (414 p.). Lei 5900.

cercetare sociologică ori investigarea habitatului, antropologiei culturale, etnologiei juridice, ea reprezintă o bogată ilustrare a ceea ce obișnuim să numim "domeniu interdisciplinar", cu pitorescul și complexitatea lui: investigarea moralei, cutumelor, familiei, vieții în mănăstiri și ordine călugărești, în castele, cetăți, comunități formate ad-hoc din cauza unor evenimente istorice ș.a.

Întreprinderea acestei cercetări ori (fie și numai) antologării a secvențelor de viață privată fac temerară această apariție editorială și e de înțeles că autorii Philippe Ariès și Georges Duby își spun cu modestie doar "coordonatori" - recunoscând în acest fel nu numai aportul mai multor colaboratori (Dominique Barthélemy, Charles La Roncière, Danielle Rég-

GELLU NAUM în franceză și engleză

1995 a fost pentru Gellu Naum nu doar anul împlinirii vârstei de 80 de ani (sărbătoriți

în Germania, unde poetul se află acum după ce i-a fost oferită o prestigioasă bursă de scriitor), ci și anul apariției a două traduceri simultane după cartea sa *Zenobia* ("un fel de rroman" sau un fel de "pohem" publicat mai întâi în România în 1985). Prima traducere, în limba franceză, aparține scriitorilor și tra-

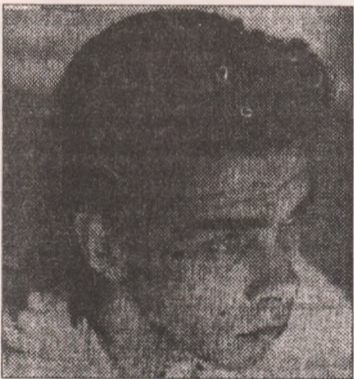
ducătorilor Luba Jurgenon și Sebastian Reichmann și a apărut spre sfârșitul anului la Editura Calmann-Levy, în colecția "Petite bibliothèque européenne du XXe siècle". Traducătorii semnează împreună și un frumos "Cuvânt înainte" al cărții, pe care ei o văd ca pe o "topografie interioară", un document al unei realități caracterizate de "stări poetice aflate undeva la mijloc între sacru și literatură, revelatoare ale unor puteri umane încă neexplorate". În plus, coperta cărții e ilustrată cu un superb tablou al lui Victor Brauner (prietin din tinerețe al poetului): *Le Surrealiste*.

A doua traducere, în limba engleză, a apărut tocmai peste Ocean, la Northwestern University Press, Evanston, Illinois, și se datorează poetului și traducătorului James Brook și lui Sasha Vlad, traducător și artist vizual ("visual artist"). Nici unul, nici

celălalt nu se află la prima întâlnire cu poezia lui Gellu Naum: James Brook a mai tradus *Tatăl meu obosit*, iar Sasha Vlad - *Avantajul vertebrelor*. După recente traduceri ale *Zenobiei* în grecește și germană (datorate lui Victor Ivanovici și lui Oskar Pastior), cele două apariții din 1995 reconfirmă valoarea acestei cărți, probând o dată în plus actualitatea suprarealismului și excelența poetică a unuia dintre cei mai importanți suprarealiști europeni. (S.P.)

Debut excepțional

◆ Dacă dăm crezare cronicii din "Le Figaro littéraire", și *asinul văzu îngerul*, romanul de debut al australianului Nick Cave (un cântăreț de rock apreciat în țara lui), e o capodoperă. Propunându-și o temă ambițioasă, cea a Anticristului, a înfruntării dintre Rău și

Bine, tânărul autor îmbină metafizica și realismul într-o carte "de o densitate literară excepțională", o "operă profetică" având suflul epic copleșitor. Acțiunea se petrece într-un loc nedeterminat din SUA, în prima jumătate a secolului nostru. Personajul principal, Euchrid, mut și diform, născut într-o familie degenerată, locuiește într-o vale ocupată de o sectă imaginară, ukuliții, obscuranțiști înveterați, care îl urăsc pe Euchrid, văzând în el o figură demoniacă, o întruchipare a Răului, deși el se crede cel mai bun slujitor al Domnului. Asupra văii se abate un potop ce durează trei ani și în care Beth, personajul principal feminin, Binele, își găsește sfârșitul. Romanul lui Nick Cave, apărut în engleză cu 6 ani în urmă, a fost tradus recent la Ed. "Le Serpent à plumes".

Satira în serial

◆ Scriitorul satiric rus Vladimir Voinovici, autor, între altele, al *Aventurilor soldatului Ivan Cionkin* (după care s-a făcut un film de succes mondial) și al romanului *Ciapka* (ambele traduse și în franceză), a preferat să

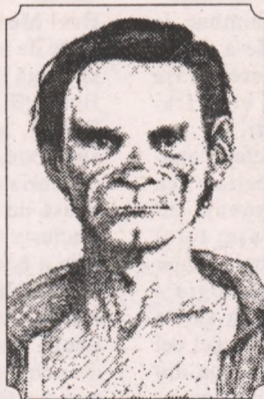
scrie scenariul unui serial de televiziune decât un roman, pentru a descrie situația actuală din Rusia. "E greu să vorbești de un naufragiu, când te afli pe vapor", a declarat el hebdomadarului american "Newsweek".

Tată și fiu

◆ Vicente Molina Foix a publicat la Ed. Anagrama, trei nuvele reunite sub titlul *La misa de Baroja* în care, prin intermediul unor figuri celebre ca Don Juan sau familia Borgia, povestește același subiect - relațiile dintre tată și fiu. "De fapt, spune scriitorul, povestesc relațiile mele cu tatăl meu real, dar și cu părinți spirituali, precum Juan Benet sau Vicente Aleixandre".

Petrol

◆ Comemorând 20 de ani de la moartea lui Pier Paolo Pasolini, editurile franceze au scos în librării o serie impresionantă de traduceri din opera sa literară (nuvele, poeme, romane). Evenimentul major al comemorării tragicului asasinat a fost publicarea, la Gallimard, a romanului postum și neterminat, *Petrol*, despre care Pasolini îi scria prietenului său Alberto Moravia că este "preambulul unui testament", denotând o deziluzie totală. Cartea reia marile teme expuse de scriitorul-cineast-pic-

tor în operele sale anterioare, de la ideologie și politică, la obsesii carnale și metafizică. "Adesea, în artă, marile nevroze nasc mari opere, iar această regulă generală se verifică și în cazul romanului *Petrol*" - conchide "Magazine littéraire". În imagine, Pasolini văzut de Tullio Pericoli.

Așteptăm

◆ Cu aproape opt ani în urmă, *Dicționarul Khazar*, al scriitorului sârb Milorad Pavić aducea literaturii universale un dar neprețuit. Tradusă în 24 de limbi, această operă inclasabilă - tratat de istorie, literatură onirică, amestec singular între verificabil și inventat - l-a impus pe Milorad Pavić printre cei mai mari scriitori contemporani (care, firește, nu obțin Nobelul, acest premiu acordându-

se, după cum s-a văzut, după alte criterii decât al valorii literare în primul rând). Domesticirea neverosimilului este și marca volumelor următoare ale lui Pavić: *Ogarul rus*, *Cortina de fier* și nuvelele din volumul *Caii Sfintului Marc*, toate considerate unanim opere ale unui maestru. Pe când vor considera editorii noștri că și cititorii români merită să-l cunoască?

Dicționar al morții

◆ "Dacă aș fi făcător de cărți, aș alcătui un registru comentat al morților atât de diverse", spunea Montaigne. Isabelle Bricard a prins ideea și a repertoriat în *Dicționarul morții marilor oameni* (Ed. Le Cherche Midi) modurile de a muri ale 1200 de bărbați și femei, din Antichitate pînă în zilele noastre - morți naturale, sinucideri și asasinat. Unele sînt insolite, ca aceea a lui Eschil, căruia i-a căzut în cap o broască țestoasă scăpată din gheare de un vultur, sau a lui Henric VII, împăratul Germaniei, care a murit fiindcă n-a îndrăznit să scuie o cuminecătură otrăvită, sau împăratul Antonin, ce face parte din cohorta celor morți din pricina lăcomiei la mîncare (moartea i s-a tras de la o prea mare cantitate de brînză). Numeroase sînt și victimele abuzurilor amoroase, de la Atila, care a sucombat în noaptea nunții cu cea de a doua soție, la președintele Félix Faure, victimă a unei ultime aventuri galante.

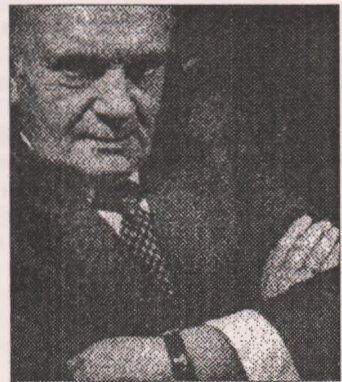
"Trădătorii"

◆ În volumul *Cei-lalți soldați, sabotaje, revolte și dezertări în cel de al doilea război mondial*, Norbert Haase și Gerhard Paul urmăresc soarta dezertorilor germani din 1939-45. Cei care au refuzat să se înroleze în armata nazistă au avut diverse motiva-

ții: erau martori ai lui Iehova, antinaziști ce voiau să treacă la inamici, sceptici sau individualiști. 23 de mii de asemenea dezertori au fost condamnați la moarte. Cartea de acum se ocupă de reabilitare a memoriei celor considerați mult timp trădători de patrie.

O privire cinică

◆ Andrzej Szczępiński (n. 1924), ex-militant al "Solidarității", astăzi senator, este un scriitor contemporan polonez foarte cunoscut în Europa. S-a făcut remarcat în 1971, într-un mic cerc de inițiați, cu *Mesă pentru orașul Arras*, apoi a cucerit publicul larg cu *Drăguța doamnă Seidenman*, pentru ca să-și cîștige definitiv un loc de frunte în proza poloneză prin romanul *Autoportret cu femeie* și cartea de nuvele *Whisky american*. Privirea sa ironică, adesea cinică, asupra realității poloneze, dar cu bătaie mai largă asupra mutilării psihologice în secolul nostru, tema sa favorită - soarta individului în raport cu istoria, galeria de portrete emoționante, fac din Szczępiński un scriitor original și rafinat, a cărui operă ar merita cunoscută și la noi.

Biografie totală

◆ O nouă biografie a lui Borges (*Temas de Hoy*), scrisă de Marcos Ricardo Barnatán, critic născut în Argentina dar stabilit la Madrid, va fi lansată în aprilie, la Salonul Cărții din Buenos Aires. Dorindu-se o "biografie totală", cartea ține să lămurească și unele ambiguități politice ale marelui scriitor: dacă a sprijinit republicanii spanioli în războiul civil; dacă mai tîrziu, în anii '70, antiperonismul lui virulent l-a făcut să susțină dictatura sîngeroasă a lui Videla, pe care a sfîrșit, de altfel, prin a o denunța.

Ora trei dimineața

◆ Cele 230 de pagini pe care Roger Grenier i le consacră lui Scott Fitzgerald (în imagine) în cartea *Ora trei dimineața* (Ed. Gallimard) sînt o minuțioasă promenadă în compania miticului scriitor, despre care se vorbește încă astăzi

de mult, deși comparat cu alți scriitori americani din generația sa - John Steinbeck, William Faulkner, Ernest Hemingway - valoarea literară a operei sale e inferioară. Dar în cazul acestei încarnări echivoce a "generației pierdute", obiectivitatea e inoperantă și Roger Grenier îi urmărește parcursul accidental al scurtei vieți cu afecțiune și emoție, subliniindu-i contradicțiile, elanurile necontrolate, aventurile.

Bogart-fiul

◆ Primul roman polițist a lui Stephen Humphrey Bogart, *Play It Again* (Ed. Forge, SUA), are tot ce-i trebuie pentru a fi un succes, scrie "Washington Post": personajele sînt verosimile, dialogurile vioaie și din pagini răzbate mirosul New York-ului. Eroul, un detectiv particular ce-și cîștigă existența urmărind soți infideli, intră într-o poveste criminală. Cu toate că subiectul nu e original, succesul scontat s-ar putea să se datoreze și faptului că autorul este fiul lui Humphrey Bogart și al actriței Lauren Bacall.

Avangarda spaniolă

◆ Juan Manuel Bonet, critic de artă și proaspăt director al Institutului de Artă Modernă din Valencia, a repertoriat toate tendințele și protagoniștii culturii avangardiste spaniole dintre 1907 și 1936, de la Gris la Miró, de la Sert la Buñuel și de la ultraism la suprarealism, într-un *Dicționar al avangardei în Spania*, apărut la Alianza Editorial din Madrid. "O lucrare de referință de asemenea utilitate și interes, atât de serios alcătuită și bine ilustrată - nu poate lipsi de acum înainte din nici o bibliotecă de artă contemporană" - scrie "La Vanguardia".

3%

◆ Dintr-un sondaj publicat în "Literaturnaia Gazeta" nr. 44 rezulta că 55% din populația Rusiei nu mai cumpără nici o revistă și doar 3% mai citește regulat revistele literare, care aveau înainte o enormă popularitate, fiind singurele care publicau romane polițiste, opere ale disidenților sau ale scriitorilor imigrați. Ca și la noi, cititorii tradiționali de reviste literare - profesioniști din cultură și educație, studenți, medici etc. - nu și mai pot permite costul unui abonament. În schimb, pe piața publicațiilor rusești se vînd bine reviste precum "Cosmopolita", "Kommersant", "Burda" - apreciate de noii îmbogățiți. Și, dacă ne gândim la noi, acel 3% nu-i rău deloc...

După 87 de ani

◆ La începutul secolului, un tânăr scandalagiu din Milano, moștenitor al unei considerabile averi familiale, Filippo Tommaso Marinetti (în imagine), a lansat mișcarea futuristă cu scopul de a dinamita tradiționalismul în artă și literatură și de a lupta împotriva "ireductibilei imbecilități populare". Data oficială de naștere a futurismului este 20 februarie 1909, când Marinetti a cumpărat o pagină din "Figaro", în care a publicat *Manifestul futurist*. Curentul italian a influențat diverse mișcări artistice europene, înainte de a se prăbuși printr-o alianță cu fasciștii. *Futurismul la 87 de ani* este tema mai multor manifestări (mese rotunde, expoziții de documente, fotografii și tablouri, seri de muzică și poezie) ce au loc în ianuarie și februarie la Paris.

Llosa și politica

◆ Mario Vargas Llosa n-a abandonat politica, de care e permanent preocupat ca intelectual, ca jurnalist și ca romancier. "Mulți oameni politici sînt personaje de roman și de cinema - scrie el în revista

"Cambio 16". Dar nu-i totdeauna ușor să faci literatură pe acest subiect fără a cădea în simplificare. Artă se poate servi de politică. Mai grav este cînd politica își face din artă un mijloc de propagandă".

Succesul și invidia

◆ Susanna Tamaro (în imagine), născută la Trieste în 1957, a publicat două romane (*Capul în nori* și *Inimă de fîc*) și o culegere de nuvele (*Pentru voce solo*), înainte de 1994, cînd romanul *Du-te unde te îndeamnă inima* i-a adus celebritate mondială, fiind tradus cu mare succes în numeroase țări (mai mult de două milioane de exemplare vîndute). Acum, scriitoarea italiană e subiectul unui scandal de presă, declanșat de "Corriere della Sera", fiind acuzată că best-seller-ul ei e inspirat din lucrarea cu același titlu a unui benedictin francez, Jean Dechanet, tradusă în Italia în 1973. Editorul italian al Susannei Tamaro, deși recunoaște că există între cele două cărți "mici analogii fără importanță", explică în "La Repubblica" acuzația de plagiat prin procesul pe care editura sa, Baldini & Castoldi, îl are cu o editură rivală, geloasă pe succesul său financiar.

Tolstoi și Cecenia

◆ Acum, cînd Cecenia e din nefericire atît de cunoscută, comercianții de carte francezi au profitat de ocazie să reediteze, în ediție "de poche", ultimul mic roman al lui Tolstoi, *Hagi-Murad*, a cărui acțiune, deși se desfășoară cu un secol și jumătate în urmă, e în strînsă legătură cu atît de actualul conflict ruso-cecenc, fiind o istorie veridică de rezistență a cecenilor în fața cuceritorilor ruși. În reclama făcută volumului, după ce se explică cititorului mediu meritele literare ale lui Tolstoi, se conchide: "Cecenia pentru 10 franci - merită".

Prețul nemuririi

◆ O revistă literară trimestrială din Winnipeg, "Prairie Fire", aflată în dificultate financiară, a propus cititorilor săi o afacere originală: la prețul de 150 de dolari le vînde nici mai mult nici mai puțin decît... nemurirea. În ce fel? Numele donatorului va fi dat personajului principal al unei nuvele semnate de cunoscuți scriitori canadieni. "Nu garantăm tipul de personalitate pe care scriitorii îl vor atașa numelui dvs.", previne redactorul șef Andris Tascans, dar aveți șansa de a intra în patrimoniul literar al țării". Cu un adaos de 25 de dolari pentru fiecare, pot fi imortalizați, în aceeași bucată literară, și copiii, prietenii și chiar animalele iubite!

Geniul Inginerului

SUB TITLUL de mai sus, Myriam Anderson publică în "Télérama" nr. 2399 o cronică elogioasă a romanului *Les Fenêtres murées* de Alexandru Vona, însoțită de un portret complex al autorului. Reluînd bizara istorie a manuscrisului, comentată chiar de Al. Vona ("Dînd înapoi în fața publicării, am zidit o poartă. E, probabil, destinul meu: întoarcerea din drum. O știu dintotdeauna"), Myriam Anderson relevă succesul reputat de carte în țara natală a Inginerului și nu se sfiște să rostească vorbe mari, argumentîndu-le critic pe aproape două pagini de revistă: "Dezgropată de un prieten rămas în România, ca o comoară de război uitată, salutată de o presă entuziasă și bucurîndu-se de un succes de public considerabil, cartea lui Alexandru Vona recent tradusă în Franța e într-adevăr o capodoperă". După Premiul Uniunii Latine, ce i-a adus oferte de traducere în italiană, spaniolă, portugheză și germană, după cronicile din presa franceză (să recunoaștem că "geniu" și "capodoperă" nu sînt cuvinte întîlnite prea des în paginile de recenzii) - cariera internațională a *Ferestrelor zidite*, după un somn de jumătate de secol, se arată strălucitoare. Și nu mai există întoarcere din drum. Cărțile au, independent de autori, destinul lor.

Opere complete de Roland Barthes

◆ Cu tomul al treilea din *Oeuvres complètes* de Roland Barthes, Editura Seuil din Paris încheie publicarea scrierilor marelui critic, sub îngrijirea lui Eric Marty. Elegantul volum de peste 1500 de pagini, care acoperă perioada 1974-1980, este structurat, ca și celelalte două, cronologic, cuprinzînd pentru fiecare an secțiuni consacrate cărților, textelor apărute în diverse periodice, cursurilor, convorbirilor și anchetelor. Cărțile lui

Roland Barthes sînt aici *Roland Barthes par Roland Barthes* (1975), *Fragments d'un discours amoureux* (1977), *Leçon* (1978), *Sollers écrivain* (1979) și *La chambre claire* (1980). Trei texte postume - *Incidents* și *Soirées de Paris* (1987) și *Vita nova* (proiect de carte, reprodus în facsimil) - și cîteva pagini de *Anexe* încheie acest tom, împreună cu o cronologie a operei, o bibliografie critică și indicii cores-punzători.

O învingătoare

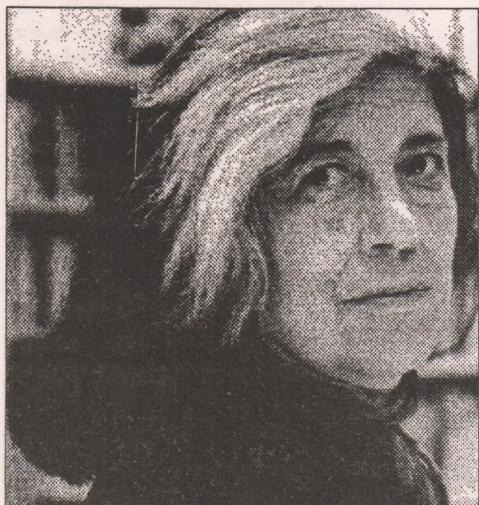
cele două fete la Los Angeles. Susan urmează Universitatea din Berkeley, apoi cea din Chicago, unde se căsătorește în 1950 cu un cunoscut istoric și sociolog, Philip Rieff, de care divorțează cîteva ani mai tîrziu. Își obține doctoratul în filosofie, devine editorialist la revista "Commentary", își începe cariera universitară la "Columbia" și debutează cu un roman experimental - *Binefăcătorul* -, apreciat de critică.

Dar ceea ce o propulsează în prim-planul scenei literare new-yorkeze este activitatea sa de eseistă, încercarea de a dărîma tabuurile criticii tradiționale. Rubrica sa din "Partisan Review", *Notes on Camp*, îi aduce celebritate, ca fiind o precursoră a ceea ce se numește azi postmodernism, încă din 1966, cu volumul de eseuri *Opera vorbește*, ce a avut un impact enorm. Îi urmează alte eseuri de avangardă, la fel de provocatoare, între care, în 1969, o primă lucrare politică, *Voiaj la Hanoi* - o anatemă împotriva războiului din Vietnam.

Pasionată de cinema, se lansează în regie, fără succes, ceea ce-i

provoacă în 1972 o criză soldată cu înțelegerea faptului că nu are talent de cineast ci de scriitor. Călătorește mult, scrie nuvele și eseuri, iar în 1973, eseul *Despre fotografie* cunoaște un succes imens atît în SUA cît și în Europa, fiind publicat în numeroase ediții și traduceri. În 1975 i se descoperă un cancer la sîn și medicii nu-i mai dau decît doi ani de viață. Lupta pe care Susan Sontag o dă cu boala duce nu numai la o miraculoasă vindecare, ci și la scrierea unei opere majore, *Boala ca metaforă*, un eseu de succes mondial. Urmează un eseu despre Roland Barthes, o culegere de nuvele, *Eu etc.*, un eseu despre *SIDA și metaforele sale* și, în sfîrșit, romanul *Îndrăgostitul de vulcan*, ale cărui personaje principale sînt lordul Hamilton, estete și mare colecționar de opere de artă, lady Hamilton, și celebrul ei amant, amiralul Nelson. Devenit best-seller, romanul a fost tradus în 20 de limbi și a avut cronici elogioase (mai puțin în Anglia, unde felul cum e portretizat eroul Nelson a stîrmit indignare).

Acum Susan Sontag trăiește la New York, într-un apartament plin pînă la refuz de cărți și face dese călătorii la Sarajevo, oraș al cărui cetățean de onoare este.

DESPRE Susan Sontag, figură proeminentă a inteligenței nord-americane - scriitoare, regizoare de teatru și film, mult timp militantă pasionată, deși cîteodată foarte critică, în cadrul stîngii americane - se știe destul de puțin, din surse de a doua mînă, la noi (revista noastră a publicat cu cîteva timp în urmă un eseu al Ilonei Mihăieș despre cel de-al treilea roman al ei, *Îndrăgostitul de vulcan*). Născută la 16.II.1933 la New York, a trăit un timp despărțită de părinți, care se ocupau cu comerțul de blănuri în China. După moartea de tuberculoză a tatălui său, în 1939, mama se reîntoarce în SUA și, recăsătorindu-se, se stabilește cu

un radio actual

în fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00

Luni:	Față în față cu vecinul	Irina Corbu
Marti:	Căinele de pază	Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	Adrian Dumitru
Vineri:	Taxiul de noapte	N.C. Munteanu

Lecturi gripate

Înfrînt de virușii cu nume de litere, devenit un pericol public și silit la izolare, febrilul (la propriu) Cronicar s-a trezit, în ziua când, mort-copt, trebuie să-și predea materialul la tipar, că nu are în casă nici o revistă proaspătă. În disperare, a apelat telefonic la o vecină de palier rugînd-o să-i vîre pe sub ușa publicațiile ei favorite, și așa a aflat că acestea sînt două magazine: *EXCLUSIV* și *FORMULA AS*, fiecare o reușită în genul lui (s-ar putea crede că boala și plictiseala scad exigența, dar Cronicarului, fiară bătrînă, chiar nu). *Exclusiv* nr. 2 (director Ion Marin, editor Maria Ionescu) a fost o surpriză foarte plăcută prin ponderea și amploarea pe care o au informațiile și comentariile culturale, prin redactarea îngrijită și acuratețea tipografică. Am citit cu interes un interviu luat lui Alexandru Tocilescu de către Ludmila Patlanjoglu, în sala de dializă unde, de trei ori pe săptămîna, timp de patru ore, regizorul trebuie să stea brînsat la un rinichi artificial. Răspunsurile lui sînt extraordinare și ar trebui neapărat auzite de vîicărării sterili care dau vina exclusiv pe împrejurări spre a-și justifica inactivitatea. Spune Toța între altele: "După dializă o să mă duc la repetiții și voi lucra. Îmi dau seama că sunt un tip bizar de optimist. Se pare că optimiștii au mai multe ghinioane. Trebuie să treci prin lucruri groaznice ca să devii optimist. Starea naturală a individului e pesimismul. Trebuie să cunoști foarte adînc rîul ca să simți poșghita de bine. Am o foame de viață care mi-a rămas în continuare la fel de puternică." Ceva totuși îl afectează adînc, în ciuda optimismului: "Dacă înainte mă jigneau cîtiva potentai, acum există o grosolanie a putemicilor. Opulența, mîrlănia, sentimentul pe care-l am că suntem tot timpul luați de proști mă deranjează. Eu, prin natura meseriei, vîd de două sute de ori mai bine cum un politician minte neactoricește, primitiv. Îi scapă privirea, joacă prost. Dar îl crede toată lumea, asta e nebunia. Asta e suferința

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

profesionistului din mine. Minciuna instalată astăzi pe primele trepte ale socialului și politicului mă dezgustă."

◆ Costin Tuchilă, Cezar Tabarcea, Luminița Vartolomei, Dumitru Solomon, Doina Levița și alții au rubrici fixe, în buna notă profesionistă pe care le-o știm, prezentînd și comentînd atractiv evenimente la zi din domeniile lor. O caracteristică mai picantă a publicației este spațiul larg acordat anunțurilor matrimoniale (două pagini), grupate pe sexe și categorii de vîrstă. O lectură destul de instructivă din care aflăm că majoritatea femeilor sînt în căutarea unui partener fără vicii și obligații, manierat și echilibrat, iar dîșii doresc aproape fără excepție tinere prezentabile, serioase și loiale. Se adresează ziarului și persoane care își caută parteneri de același sex (fără să se sinchisească de art. 200), sau disperați dispuși să-și vîndă scump pielea, doamnelor bătrîne (10.000 \$!) ◆ Cum la noi doamnele bătrîne abia își duc zilele din pensie, decît un gigolo, preferă satisfacțiile oferite de *Formula As*, pe care Sînziana Pop a avut inteligența să o tot adapteze gustului largii categorii numite generic "femeie cumsecade", cu frica lui D-zeu, preocupată de sănătatea familiei, gospodărie, modă, cu benigne cochetării, bovarisme și curiozități. În nr. 198, ștacheta e coborîtă însă printr-un interviu voit senzațional, cu o țigancă-vrăjitoare, "fata mamei Omida", ghicitoare, cică, a familiei Ceaușescu. Cele două pagini sînt ilustrate cu portrete mari ale unei persoane foarte corpulente, o replică feminină a regelui Cioabă, cu capot lucios și mîinile încărcate de inele și brățări. Interviul poate că ar fi avut hazul lui dubios, dacă reporterul n-ar fi fost atît de stupid și dacă n-ar fi făcut o reclamă deșănțată, cu număr de telefon și detalierea serviciilor pe care "vrăjitoarea contemporană Rodica Gheorghe" le oferă: ghicește "în zodiacul unguerești"(!), leagă și dezleagă cununii, "eliberează omul de argintul viu" și de blestem și alte asemenea "lucrări", pentru care e răsplătită de "fiecare cu ce vrea, ce consideră de cuviință". Căci vrăjitoarea nu-i materialistă: "Ce fac, nu fac pentru bani, pentru îmbunătățirea stării materiale. O ducem bine. Suntem patru frați și o soră din aceiași părinți și încă o soră doar după tată. Frații mei sunt oameni de afaceri - de exemplu, Florin este patronul etajului IV al magazinului "Titan", Octavian are o societate comercială și un bar. Vedeți, nu avem nevoie de bani din ce ghicesc eu oamenilor. Principalul este să învingă binele!"

Între chirpici și Duref

Un caz straniu de bovarism al funcțiilor oficiale îl reprezintă dl. ministru Alexandru Mironov. Domnia-sa a început să facă ordine și în Televiziunea Română, de la distanță. Cîteva cotidiene au dat ca sigură numirea d-lui Mironov în funcția de director al TVR, ceea ce l-a făcut pe actualul ministru al Sportului și Tineretului să-și arunce buzduganul în porțile instituției de pe strada Dorobanți. Dl. Mironov și-a expus programul atacînd corpul redacțional al TVR, pe care l-ar vrea reformat la calitate în urma unor examene de specialitate sau, cel puțin, în raport cu capacitatea redactorilor de a cîștiga spectatori

Șantajul folosit de proști

ȘANTAJUL făcut cu discreție e o armă pe care politicienii o folosesc des și cu bune rezultate. Caragiale îi consemnează existența, aruncînd cu chinoroș în obrazul liberalilor, pe care-i scoate de șantajști în *Scrisoarea pierdută*. Spre onoarea politicienilor noștri din secolul trecut, aceștia țineau cu dinții de imaginea lor publică și n-ar fi vrut pentru nimic în lume să și-o vadă terfelită. Și mai încoace, cînd un ministru intra în gura presei acuzat de matrapazlîcuri, omul își prezenta demisia și se pune la dispoziția justiției. Burghezi proști! Că în politica interbelică de la noi lucrurile nu erau foarte curate și lăsau loc pentru șantajul de presă știm de la gazetarii care au lansat faimosul dis-tih "Șantajul/ și etajul" despre "Curentul" lui Pamfil Șeicaru. Cît adevăr și cîtă invidie or fi aici? Ceea ce se subînțelege însă e că puternicii zilelor de atunci nu voiau să se afle pentru nimic în lume că au călcat pe bec. Și dacă imobilul de pe strada Eforie, în care se afla imperiul de presă al lui Pamfil Șeicaru, a fost ridicat din impozite percepute pe onoarea primejduită de eventuale dezvăluiri a uneia sau alteia dintre VIP-urile de atunci, înseamnă că ideea de onoare prinsese rădăcini în solul României Mari. Trecuseră doar cincizeci de ani de cînd Principatele erau jucăria marilor puteri și nici un secol de cînd domnitorii erau unși la Stambul. G. Călinescu notează sarcastic despre Heliade că după înfrîngerea Revoluției de la '48 acesta și-a luat mantia albă cu care se înveșmînta și a fugit din țară, iar Iorga scrie că revoluțiile de la 1848 din țările românești au fost cele mai căzute din toată Europa. Cît orgoliu național cîștigat în cîteva secunde de istorie ascund aceste

judecări nedrepte! Și cît sentiment al onoarei! La noi, între războaie se mai purta duelul, chiar dacă legea îl trecuse demult la index. Hortensia Papadat-Bengescu a remarcat stupiditatea duelului, care făcea din orice ticălos îndemînatic o persoană de temut și un profitor al cutumelor onoarei. Tot ea a observat că onoarea nu mai e altceva decît faimă și salvarea aparențelor, propunînd un nou tip de gentleman - artistul cu carieră internațională. Meritocrația liberală pe care Caragiale o disprețuia, constatîndu-i primele efecte, ajunsese în cîteva decenii monedă forte în societatea autohtonă.

Săptămîna trecută, un semilider de partid a declarat presei că dacă nu știi care ministru susținut de partidul său va fi debarcat fiindcă a numit un director ignorînd rezultatele unui concurs, atunci el, liderul, va face dezvăluiri compromițătoare despre diverși miniștri din actualul guvern.

Nu degeaba l-a dat afară *Scînteia tineretului* pe dl. Ioan Gavra, ca incapabil. D-sa nu e în stare nici să șantajeze, cum scrie la carte. Dl. Gavra face politică de trișor mărunt care-și surprinde adversarul că ține cărți în mîncă. În loc să spună că adversarul e necinstit, acest apostol al "Caritasului", căzut, se laudă că el e și mai necinstit decît adversarul său. Căci asta înseamnă șantajul făcut pe față. Să spui că știi ce birlic are pitit adversarul și să te lauzi că tu ai birlicul tău pus deoparte, pentru un caz de înșelătorie.

Șantajul politic, armă veche, dacă e mînuit de proști devine instrument de sinucidere. Dar cînd prostia înoată în mocirlă morală, ea are toate șansele să ajungă la mal.

Cristian Teodorescu

În ceea ce ne privește, ne amintim de emisiunile proaste făcute de un domn Mironov la TVR, emisiuni compuse pe calapodul descoperirilor din *Flacăra* lui Adrian Păunescu. Acel domn Mironov a lăudat apa cu proprietăți magice a profesorului Mînzatu. Foarte bine a făcut - dar apa cu pricina s-a scurs într-o suspectă uitare. Același domn Mironov a făcut reclamă cu avînt, la TVR, unui anumit material de construcții, *Duref*, care s-a dovedit mai nesigur decît chirpicii. De altfel, din chirpici (amestec de lut, paie și bălegar) s-au tot făcut case. Din *Duref* nu s-a făcut decît o caricatură de casă, în pofida reclamei făcute acestui material de dl. Mironov la TVR. Tot un domn Mironov și-a închipuit că face emisiuni de succes la TVR din pricină că prefața indigest filme SF de televiziune. Filmele cu pricina aveau audiență, dar asta nu din pricina meritelor de teleast ale d-lui Mironov, acest Radu George Serafim al SF-ului. ◆ În editorialele lui din *EVENIMENTUL ZILEI* consacrat memoriilor lui Beghin, Ion Cristoiu crede că serviciile secrete engleze au citit prea multe romane polițiste despre teroriști și de aceea n-au fost în stare să-l descopere pe omul pe care îl căutau cu limba scoasă, adică pe Beghin însuși. Ideea e seducătoare, la prima citire, dar la recapitulare, nu prea. Dacă Beghin a fost în stare să respecte regulile conspirativității pînă într-acolo încît nici propriul său fiu să nu știe că tatăl său era dat în urmărire de britanici, ce putea face copoiul oficial? Nu din pricina înfățișării lui Beghin, de funcționar oarecare, și nici din cauză că el nu se ascundea nu l-au dibuit britanicii, ci pur și simplu fiindcă nu l-a turnat nimeni. Altfel, mica istorioară metaliterară a lui Ion Cristoiu scrisă pe înțelesul tuturor are ceva din parabola borgesiană

a deșertului ca labirint: maxima simplitate e mai greu de înțeles decît cea mai afurisită complicație cu puțință. ◆ O revistă care din păcate se vede rar, dar care merită citită, e *LUMEA*. Asupra ei ne vom întoarce, pe larg. ◆ Una dintre cele mai josnice piruete de presă de la noi a apărut în *VREMEA*, unde Adrian Păunescu (după stil) îl plînge pe tovarășul Nicolae Ceaușescu. În '89, același Adrian Păunescu jubila într-o foaie ad-hoc scoasă în *CONTEMPORANUL* că dictatorul a căzut, ba și anunța mișcări armate favorabile dictatorului (tovarășul pe care-l plînge), prevenind revoluționarii la ce să se aștepte. ◆ *ZIUA* publică în serial considerațiile unui anumit domn Raiha despre revoluția din '89. Autorul, fost lucrător la Securitate, pare frate geamăn cu Pavel Coruț. Adică vede peste tot comploturi și ignoră starea de spirit generală din decembrie '89. Fiindcă tot sîntem la acest capitol, adevărații nostalgici ai lui Ceaușescu, adică cei care s-au strîns la Cimitirul Ghencea pe 26 ianuarie, nu sînt destui nici pentru a forma un partid după regula 250 de persoane cu decedați cu tot. ◆ Poetul Brătianu Cartof visează la postul de primar al Capitalei. ◆ După cele două cutemure matinale care s-au simțit în România săptămîna trecută, a scăzut numărul amatorilor de vile naționalizate, din pricină că aceste imobile au trecut prin toate cutemurele, din '40 încoace. ◆ Ilie Năstase s-a hotărît să candideze la funcția de primar al Capitalei. Din nefericire, specialitatea lui nu sînt terenurile cu asfalt, ci cele cu zgură. Dar ce mai contează asta, cînd celălalt Năstase se ocupă de spațiul locativ pe principiul avantaj serviciu și dl. Halaicu s-a retras pe tușă cînd ar fi trebuit să se afle în teren?

Cronicar